

Tallinna Ülikool
Ühiskonnateaduste instituut
Politoloogia

Anžela Manukjan

**Generatsioonide poliitiline lõhestus venekeelsetes peredes,
puhkenud Vene-Ukraina sõja näitel**

Magistritöö

Juhendaja: Raivo Vetik
Kaasjuhendaja: Ivan Polynin

Tallinn
2023

ABSTRAKT

Ukrainas 2022. aasta 24. veebruaril puhkenud sõda on tõstatanud küsimusi, mis annavad edasi venekeelse elanikkonna arvamuse Venemaa agressiooni kohta Ukrainas. Venekeelsete Eesti elanike arvamused selle teema osas on jagunenud kaheks. Noorem põlvkond saab infot nii Eesti kui rahvusvahelisest meediast. Seega nende arusaam toimuvast on laiem kui vanema põlvkonna oma. Vanema põlvkonna seas on suur hulk inimesi, kes on Vene meediast mõjutatud. Sellest tuleneb, et arvamused Ukrainas toimuva kohta vastanduvad.

Käesolevaks ajaks on Eestis telemeedia vahendusel venemeelsete uudiste vaatamine raskendatud, sest neid telekanaleid, mida ühel või teisel põhjusel – olgu siis finantssanktsioonide või kanali sisu tõttu – edastada ei tohi, on hetkel u 50. Lisaks on u 80 veebilehte, mille kättesaadavus Eestis on piiratud ja mis samamoodi langevad sanktsioonide alla (Klementi 2023).

Vaatamata muudatustele Eesti territooriumil vahendatavate telekanalite sortimendi osas, leiavad paljud Eesti venekeelsed elanikud endiselt ligipääsu keelatud kanalitele nt interneti teel. Eesti venekeelsed noored tunnistavad, et väldivad oma vanematega sõja teemal rääkimist. Sõda Ukrainas on kestnud juba üle aasta ning paljudele Eesti venelastele ja venekeelsetele peredele on see teema saanud konfliktide aluseks. Vanem põlvkond ei soovi noorema põlvkonnaga sõja teemat tõstatadagi, sest erinevad arvamused viivad konfliktideni. Tulemuseks on, et pered lähevad laiali ja ei suhtle või on poliitika teemad saanud tabuks. Meedias on palju räägitud sellest, et arvamused vastanduvad, seega oma magistritöös võtsin eesmärgiks selgitada välja faktorid, mis seda põhjustavad, ning uurida, mille alusel ja kuidas arvamused eristuvad. Uurimustöös keskendun peresid lõhestavate faktorite leidmisele ja uurin, kuidas arvamused erinevad ning kuhu perede konfliktid viivad. Samuti on töö üheks eesmärgiks pakkuda ka käesolevale probleemile võimalikku lahendust.

ABSTRACT

The war that broke out in Ukraine on February 24, 2022 has raised questions that convey the opinion of the Russian-speaking population about Russian aggression in Ukraine. The opinions of the Russian-speaking residents of Estonia regarding this topic are divided into two. The younger generation receives information from both Estonian and international media. Thus, their understanding of what is happening is broader than that of the older generation. Among the older generation, there is a large number of people who are influenced by the Russian media. It follows that opinions about what is happening in Ukraine are conflicting.

For the time being, it is difficult to watch pro-Russian news through the media in Estonia, because there are currently about 50 TV channels that cannot be broadcast for one reason or another - be it due to financial sanctions or the content of the channel. In addition, there are about 80 websites whose availability in Estonia is limited and which are similarly subject to sanctions (Klementi 2023).

Despite the changes in the assortment of TV channels broadcast on Estonian territory, many Russian-speaking residents of Estonia still find access to banned channels, e.g. via the Internet. Estonian Russian-speaking youth admit that they avoid talking about the war with their parents. The war in Ukraine has been going on for over a year, and for many Estonian Russians and Russian-speaking families, this issue has become the basis of conflicts. The older generation does not want to raise the issue of war with the younger generation, because different opinions lead to conflicts. The result is that families break up and do not communicate, or the topics of politics have become taboo. There has been a lot of talk in the media about opposing opinions, so in my master's thesis I aimed to find out the factors that cause this and to investigate on what basis and how the opinions differ. In my research, I focus on finding the factors that divide families and examine how opinions differ and where family conflicts lead. Also, one of the goals of the work is to offer a possible solution to this problem.

SISUKORD

SISSEJUHATUS	5
I TEOREETILINE OSA	7
1.1. Generatsioonide-vaheliste konfliktide võimalikud põhjused ja tagajärjed.....	7
2.1. Meedia roll põlvkondade lõhestumises.....	15
3.1. Analüüsitud uuringud.....	18
4.1. Rogers Brubakeri kolmikseose ehk triadic nexus'e teooria.....	20
4.2 Kolmikseose teooria ja natsionalism.....	21
5.1. Identiteet ja selle mõju generatsioonide lõhestumisele ja Eesti poliitikale.....	26
II EMPIIRILINE OSA	32
6.1. Uurimismeetodid.....	32
6.1.1 Kvalitatiivne uurimisviis.....	33
6.2. Ülevaade sihtrühmast.....	33
6.3. Intervjuude analüüsi tulemused.....	34
6.3.1 Positsioneerimise teemal läbiviidud intervjuude tulemused.....	36
6.4. Diskussioon ja arutelu.....	38
KOKKUVÕTE	40
Kasutatud allikad.....	41
LISA1 Intervjuude transkribeerimine.....	45

SISSEJUHATUS

Uurimistöö teema kõnetas mind oma aktuaalsusega. Samuti oli põhjuseks see, et ajakirjanikuna näen, kuidas ühiskonnas on inimeste vahelised suhted muutunud. Seega kõnealune probleem on mind inspireerinud selleks, et uurida, mis on uurimisprobleemi mõjutegur. Teema on oluline, sest Eestis elab (2023. a seisuga) 1 357 739 inimest, neist 315 242 on venekeelsed. Kuna need samad inimesed osalevad valimistel ehk võtavad osa Eestit puudutavate poliitiliste otsuste kujundamisest, siis on oluline uurida ka mitte-eestikeelse elanikkonna arvamusi selleks, et ennustada neid potentsiaalseid mõjusid Eesti riigi poliitikale. Võib oletada, et põlvkondade-vahelise lõhe tekkimise põhiprobleem on selles, et erinevad generatsioonid on kujundanud oma arvamuse erinevatel ajaetappidel ja erinevate riigikordade ajal, ning poliitika on ajas muutunud.

Olles suhelnud erinevatest põlvkondadest pärit venelastega antud teemal ja kogunud mitteametlikult andmeid, võin väita, et vanem põlvkond on suuremas osas kremlimeelne. Käesoleva uurimistöö eesmärk on kogutud andmete põhjal uurida, kas ja kuidas poliitiline lõhestumine mõjutab riigi poliitikat ning suhteid perekonnas. Generatsioonide-vaheline lõhe on oluline probleem ning oma töös fikseerin seda kui uurimisobjekti. Olen oma tööd kitsendanud selleks, et põhjalikult uurida probleemi tekkimise võimalikke põhjuseid. Suuremas osas tuginen oma töös meediaallikatele ja teadusartiklitele. Lõhestumist Vene-Ukraina sõja tõttu on vähe uuritud, seega teoreetilist tuge kogun informatsiooni baasil, mis on seotud vähemusrahvustega Eestis. Töös uurin võimalikke tagajärgi Eesti riigi poliitikale, mida võib põhjustada generatsioonide poliitiline lõhestumine. Perspektiivis soovin uurida, millised võiks olla kõnealusele probleemile pakutavad lahendused. Selle töö kõige konfliktsemaks osaks on respondentide leidmine ja kättesaadavus. Generatsioonide poliitiline lõhestus on terav probleem ühiskonnas ning paljud pelgavad sellel teemal sõna võtmist. Suuremas osas just venekeelne vanem põlvkond toetab mitteavalikult Venemaa poliitikat toimivas Vene-Ukraina sõjas ja selle sihtrühma esindajaid on raske intervjuerimisele saada, sest oma arvamust ei julgeta avalikult jagada. Andmete kogumise põhieesmärgiks on viia läbi sellised intervjuud, kus ühest perekonnast jagaks oma arvamust nii vanem kui noorem põlvkond. Põlvkondade teooria esindajaks on olnud nt saksa sotsioloog Karl Mannheim. Aastatel 1920–30 sõnastas ta mõtte, et põlvkonnad tekivad siis, kui koos elavad inimesed läbivad oma kujunemisjärgus mõningad võtmetähtsad ajaloosündmused (“kujunemisperioodi”) ja elavad selles koos. Selline kujunemisperiood toob kaasa tagajärgi: eksisteerib hulk inimesi, kes üksteist ei tunne, kuid neid ühendab ühine ajalooline kogemus – neid ühendab sama maailm. Nad tajuvad reaalsust sarnaselt, nende kogemus määrab nende igapäevast

käitumist, valikuid ja eelistusi. Seega võib ka selle mõtte järgi oletada, et peale NSV Liidu kokkuvarisemist need inimesed, kes jäid vähemusse, võtsid endale ohvri rolli ning neile jäi kaks valikut: kas leppida uue reaalsusega ja õppida ära riigikeel või olla hinges ühel meelel teise riigiga, elades samal ajal Eestis. Selline kontseptsioon võib peegeldada tänapäevast olukorda Eesti venekeelsete elanikkonnast.

Uurimistöö põhiküsimused:

- 1) Millised on põlvkondade vaheliste konfliktide erinevad dimensioonid.
- 2) Milles seisnevad põlvkondade peamised erinevused nende dimensioonide lõikes.
- 3) Millised on noorema põlvkonna identiteedi trendid.

Uurimistöö hüpotees: Noorem ja vanem põlvkond on erinevate maailmavaadetega ning teatud osa venekeelsest elanikkonnast on mõjutatud vene kanalite propagandast ja usaldab Vene meediat ning see põhjustab siinsete venekeelsete seas desinformatsiooni ja lõhestumist.

Antud uurimustöö metodoloogiaks on valitud kvalitatiivne uurimisviis, sest eesmärgiks on uurida inimeste arvamusi, uskumusi, põhjuseid, hoiakuid ja kogemusi ning mõista nende konteksti ja sotsiaalset dünaamikat (Laherand, 2008). Kasutan seda metoodikat, kuna see sobib selliste keeruliste sotsiaalsete nähtuste uurimiseks, mida ei saa tabada standardsete küsitlusküsimuste või statistiliste näitajatega. Oma töös viin läbi fookusgrupiintervjuud ning vaatlen ja analüüsin tekste. Samuti kasutan töös juhtumianalüüsi meetodit. Käesolevat metodoloogilist lähenemist kasutatakse konkreetsete juhtumite korral (Flyvbjerg, 2019). Uurimistöö teema juures on oluline koguda erinevaid andmeallikaid, nagu intervjuud, dokumendid, statistika ja meediamaterjalid, sest ainult mitmekesise informatsiooni põhjal on võimalik uuritavat probleemi mõista ja käsitleda. Selliste valikute kasuks räägib ka asjaolu, et juhtumianalüüsi kasutatakse sageli siis, kui on vaja uurida keerulisi ja mitmetähenduslikke nähtusi, mida on universaalsete teooriate või mudelite abil raske selgitada (Flyvbjerg, 2019). Valimisse sattuvad inimesed on erineva vanusega, aga samast perekonnast. Oluline on vaadelda ja analüüsida, kas ja kuidas generatsioonid omavahel perekonna tasandil oma poliitilistes vaadetes eristuvad.

I TEOREETILINE OSA

1.1. Generatsioonide-vaheliste konfliktide võimalikud põhjused ja tagajärjed

Käesolev uurimustöö keskendub põlvkondade-vahelisele lõhestumisele poliitilistes küsimustes. Eesmärgiks on uurida generatsioonide-vaheliste konfliktide erinevaid dimensioone, leida erinevusi arvamustes ning kaardistada, kuhu liigub noorema põlvkonna identiteedi trend.

Loetud allikad viitavad sellele, et probleem, millega puutume kokku igapäevaselt, on eksisteerinud enne NSVL-i ja juurdunud pärast NSV Liidu kokkuvarisemisest. Põlvkondade (poliitilise) lõhestumise üheks võimalikuks põhjuseks võib olla see, et pärast 1991. aastat on jäänud Eestisse suur hulk venekeelseid elanikke, kes jätkasid Eestis samade tegevustega kui NSV Liidu ajal (Vetik, 2019: 3). Selline hoiak põhjustas olukorra, kus inimestel puudus arusaam, et riigikeeleks on eesti keel ning selle õppimine on oluline. Pärast vastuvõetud kodakondsuse seadust aastal 1992, jäi umbes 600 000 venekeelset elanikku kodakondsuseta ning ajalooliselt tekkinud segregatsioon avaldab oma mõju ka täna (Vetik, 2019:3). Loetud allikad viitavad sellele, et venekeelsest vähemusest olid teatud isikud ühiskonda lõimumise vastu ning nägid selles riigipoolset assimilatsiooni katset venekeelse elanikkonna suhtes. Sellest lähtuvalt võib seada hüpoteesi, et Eesti venekeelse elanikkonna seas on suur osa neid, kelle positsioon Eesti poliitika suhtes eristub. Hakkan selle hüpoteesi paikapidavust kontrollima venekeelseid Eesti elanikke intervjuuerides ja narratiivi kaudu positsioneerides. Autor uurib käesoleva töö raames venekeelsete Eesti elanike vaateid ja nende positsioneerumist narratiivi kaudu. Kuna narratiivset positsioneerimist saab uurida ainult gruppidevahelistel sotsiaalsetel väljadel (Vetik, 2022:3), siis minu uurimisobjektideks on venekeelsed pered, kus on erinevate generatsioonide liikmeid. Uurimuses osaleb viis peret, kus üks pere koosneb ainult noorema põlvkonna esindajatest ja teine ainult vanema põlvkonna esindajatest. Võib oletada, et noorema põlvkonna esindaja positsioneerib ennast Eestis valitsevate seisukohtadega samal positsioonil; sellisesse sotsiaalsesse välja kuuluva isikuna, kes on seisukohal, et Venemaa peab agressiivset vallutussõda. Samuti võib oletada, et vanema põlvkonna uurimisobjekt positsioneerib end sellisesse sotsiaalse välja, kus ollakse arvamusel, et Venemaa tegeleb „spetsiaalse operatsiooniga“ ning vabastab Ukrainat.

Tekib küsimus, mille poolest ja miks eristuvad vanema ja noorema põlvkonna arvamused. Seega pööran tähelepanu teemale, mis on aktuaalne olnud juba üle 15 aasta — integreerimine. Tänapäevaks on teada, et venekeelsete elanike lõimumine Eestis on olnud problemaatiline. Eestisse saabunud teise põlvkonna venelaste vanemad olid Nõukogude Liidu kodanikud. Nõukogude Liidu

perioodil võib Eesti ja Venemaa suhteid vaadelda kolonialismi aspektist nähtuna. Võrreldes Lääne-Euroopa keisririikidega, saabusid Eestisse immigrandid endistest kolooniatest. Samal ajal riigist väljaliikumine oli Eestis vastupidine ja hõlmas märkimisväärse osa harituid migrante. Nõukogude ajal toetasid poliitikud ja institutsioonid ametlikult vene immigrantide struktuurset integreerumist Eestisse. Samas jäid venekeelsed migrandid Eesti ühiskonnast kultuuriliselt eraldatuks, esindades nn "nõukogude aja inimesi", kes ei näinud vajadust õppida eesti keelt ega suhelda kohalike elanikega. Praegu on Eesti integratsiooniprobleem seotud kahe paralleelse ühiskonna olemasoluga, milles on minimaalne interaktsioon nii struktuuri- kui ka kultuurisfääris. Integratsiooni küsimust Eestis tuleb käsitleda ka toimunud suurte ühiskondlike ja poliitiliste muutuste kontekstis pärast taasiseseisvumist 1991. aastal (Vetik ja Helemäe, 2011 :15). Integratsiooni puhul on vähemusrahvuse ühiskonda integreerimiseks neli varianti. Esimene võimalus on vähemuste assimileerimine domineeriva etnilise või keelelise kogukonna kultuuri. Teine võimalus on luua multikultuurne ühiskond, kus valitseb võrdsus erinevate etniliste või keeleliste rühmade vahel. Kolmas viis on vähemuste assimileerimine juba olemasoleva etnilise või keelelise rühma kultuuriga. Neljas võimalus on muuta rahvuslikku identiteeti nii, et see peegeldaks ühiskonna olemasolevaid jooni (Fukuyama, 2018:114). Näiteks loobus Prantsusmaa järk-järgult erinevatest riigi äärealade keeltest, nagu provansaali, bretooni või flaami keel, ning läks üle Pariisi prantsuse keelele. Samamoodi õpivad Argentiinas või USA-s sisseerändajad või nende lapsed hispaania või inglise keelt, et sobituda domineeriva kultuuriga ja sotsiaalsel redelil tõusta (*Ibid*). Hiinas, kus enam kui 90% elanikkonnast on *han-hiinlased*, on rahvuslik homogeensus olnud vähemuste pikaajalise kultuurilise ja bioloogilise assimilatsiooni tulemus, mis on kestnud kolm aastatuhandet (*Ibid*). "Rahvad" on sotsiaalselt konstrueeritud üksused, mida saab luua ja ümber kujundada (*Ibid*). Kodakondsuseeskirjad, immigratsiooni- ja pagulasseadused ning haridussüsteemi õppekavad mõjutavad rahvuslikku identiteeti (Fukuyama, 2018: 116).

Pärast Nõukogude Liidu lagunemist muutus Eesti venekeelne elanikkond põlis-eestlastest kultuuriliselt eraldatuks. Ka juriidiliselt olid need kaks rühma sügavalt eraldatud. Aastal 1992 võeti vastu kodakondsuse seadus ja muud meetmed, mis olid suunatud eestlaste identiteedi tugevdamisele ja venekeelse elanikkonna õiguste piiramisele. Sellised meetmed olid seotud 1990. toimunud umbusalduste ja ähvarduste lainega, mis tipnes 15. mail 1990 toimunud interrindede (ametliku nimetusega Eesti NSV Töötajate Internatsionaalne Liikumine) toetajate ja Eesti iseseisvumise toetajate vahel (*Ibid*). Selline muudatus jaotas Eesti ühiskonna kaheks väga erinevaks grupiks, tekitades tugeva vastastikuse hirmu tuleviku eest. Pealegi on regulaarsed riikidevahelised pinged Eesti ja Venemaa vahel suurendanud eestlaste ohutunnetust ning see muutus üheks olulisemaks lõimimist takistavaks teguriks Eestis. Majanduslik heaolu sai enamiku

Eesti inimeste jaoks probleemiks pärast turureformide läbiviimist 1990. aastate alguses. See tõi kaasa tööpuuduse kasvu venekeelse elanikkonna, eriti kõrgharitud inimeste, seas. Varasemad uuringud näitavad, et etnilise ebavõrdsuse tekkimine tööturul on tingitud mitmetest teguritest, sealhulgas Eesti kodakondsuse puudumisest ja ebapiisavast eesti keele oskusest (*Ibid*). Ühest küljest kuulub teine põlvkond venekeelseid "poolimmigrantide" kategooriasse ebatüüpilisel kujul, kuna mõne aspekti seisukohalt saab neid käsitleda Eesti immigrantidena, teisalt aga mitte (*Ibid*). Selle vahepealse staatuse omandasid nad tahtmatult uute riigipiiride tekkel Eesti ja Venemaa vahel, Eesti taasiseseisvumisel 1991. aastal ning natsionaliseerimispoliitika tõttu, mis on sellest ajast peale korraldanud riigisisest ümber seniseid sotsiaal-poliitilisi piire. Uusi piire kaldusid venekeelsed elanikud tajuma diskrimineerivalt. Ka teistes Euroopa riikides on täheldatud seda, et immigrantidel võib esineda teatud ohutunnetus, kuid Eesti juhtum on spetsiifiline selle poolest, et postkommunistlik Venemaa üritab endiselt säilitada kontrolli nn "lähivälismaa" üle (Vetik ja Helemäe, 2011:15). Varasemad läbiviidud uuringud, mis olid tehtud eesmärgiga, et koguda infot rahvusliku segregatsiooni kohta Eesti tööturul, näitavad kuivõrd muutus prognoos venekeelsel elanikkonnal (Krumm, 2021:6). Tuginedes saadud tulemustele saab teha järeldusi, et peale 1990. aastat, lõhe eestlaste ja venekeelse elanikkonna seas on märksalt suurenenud (*Ibid*). Sotsiaalne elu ja töö kujundab inimesel teatud positsiooni. Seega integreerimises on oluline, et inimene saaks tunda ühtekuuluvust. Kui inimene ei tunne, et ta on osa ühiskonnast, siis tekitatud lõhe hakkab mõjutama teisi protsesse. Sama uuring näitab, et venekeelsetel noortel läheb parem ja nende konkurentsivõime on suurem tööturul, võrreldes vanema põlvkonnaga. Selline tulemus näitab, et noored eristuvad vanemast põlvkonnast ja see omakorda võib põhjustada konflikte. Siinkohal ei pea selle töö autor silmis konflikti põhjuseks haridust, vaid väärtusi, mida haridus võib luua. Õppimise protsessis inimene omandab lisaks keele ka informeeritust kultuurist ja traditsioonidest. Kogu keele ja selle sümbolite õppimise protsess on seotud sellega, kuidas kogukond tajub ennast ja ümbritsevat maailma. Täpsemalt öeldes keele õppimise ajal inimene on tihedalt seotud riigi kultuuriga ja ajaloo (Kramsch, 2000: 16). Keele õppimine võib aidata inimestel mõista selle keelega seotud kultuuri. Kultuur omakorda mõjutab seda, kuidas inimene keelt õpib (*Ibid*). Seetõttu integreerimise protsessis ajal, olulist rolli mängib riigikeele õppimine.

Edaspidi käsitleb antud töö autor veel üht põlvkondade konflikti mõjutanud tegurit. Vastuolude allikaks on olnud eesti keelega seotud nõudmised. Eesti riigi taasiseseisvumisjärgse integratsioonipoliitika põhieesmärgiks oli eesti keele määratlemine riigi ainsa ametliku keelena ja selle ulatuse laiendamine nii geograafiliselt kui ka ametialaselt. Kuna aga Nõukogude Liidu ajal oli erinevate rahvusrühmade suhtluskeeleks vene keel, siis paljud venekeelsed elanikud võtsid teateid keeleliste muudatuste osas vastu negatiivselt ja suhtusid sellesse teemasse nii, nagu see

tähendaks nende õiguste piiramist ja kujutaks ohtu vene keele ja kultuuri säilimisele Eestis. Veelgi enam: paljudes Ida-Virumaa piirkondades, kus on ülekaalus venekeelne elanikkond, on eesti keele valdamine piisaval tasemel jäänud ebareaalseks sihiks, kuna paljud inimesed ei soovi keelt õppida ning keelekeskkond on ebasoodne selleks, et õpitud keeleline tase püsiks. Seetõttu peavad paljud venelased eesti keelepoliitikat mitte integratsiooni osaks, vaid pigem administratiivseks surveks ülalt. Veelgi enam – eesti keele pealesurumine poliitiliste otsuste läbi suurendab nende ohutunnet ja kutsub esile reaktiivse identiteedi, mis väljendub vastuseisus kõikvõimalikele poliitilistele otsustele, isegi neile, mis on suunatud venekeelse elanikkonna võimaluste parandamisele (Vetik ja Helemäe, 2011:43). Seega eelnimetatud põhjused tekitavad lõimumisprobleeme Eestis. Kuna eksisteerib kaks paralleelset eri rahvusest ühiskonda – eestlased ja venekeelsed – ja suhted naaberriigiga ehk Venemaaga on keerulised, siis tekitavad keelepoliitika ja haridussüsteemi teemad venekeelse elanikkonna seas halvakspanu ning ohutunnet oma keele ja kultuuri säilimise pärast. Teise põlvkonna migrantide järeltulijatel on sageli keeruline ja ebastabiilne identiteet, mitmesugused sidemed ja vastuolulised kujutelmad ja kodumaa tajumine (Chimienti *et al.*, 2019: 8). Eestis, võrreldes teiste Euroopa riikidega, on probleemiks, et venekeelse elanikkonna seas on väga erinev suhtumine lõimumisküsimusse, lisaks mängivad olulist rolli rahvusliku identiteedi erinevad aspektid. Seega esinevad lõimumisprobleemid Eestis mitte ainult struktuurilises, vaid ka kultuurivaldkonnas ning on seotud vastastikuse ebakindlustunde ja kultuurilise ohutundega. Lisaks nõuab välja toomist, et eestlaste ja venekeelse elanikkonna sotsiaalmajandusliku olukorra erinevused ainult suurenevad, mitte ei vähene, mis viitab samuti Eesti integratsioonipoliitika kitsaskohale (Vetik ja Helemäe, 2011 :44).

Võttes arvesse asjaolu, et vanem põlvkond on kogenud teatud katsumusi, võib mõista, miks vanema põlvkonna esindajate arvamus eristub nooremast põlvkonnast. Suurt rolli mängis see, et vanem põlvkond juhtus elama hoopis teisel ajal. Samuti on näha, et iga uus põlvkond areneb ning muutub. Immigrantide esimene põlvkond koges olulisi raskusi tööturul seoses neid vastu võtva riigis (edasi Eestis) keeleoskuse, kvalifikatsiooni ja töökogemuse puudumise tõttu. Teise põlvkonna sisserändajad on aga tavaliselt edukamad olnud, sest nad on üles kasvanud asukohariigis ja saanud siin hariduse, neil on parem keeleoskus ja laiem suhtlusvõrgustik (Vetik ja Helemäe, 2011 :48). Vaatamata sellele, et teine põlvkond migrante saavutas vanematest paremaid tulemusi, kogesid immigrantide lapsed endiselt suuri raskusi hariduse omandamisel. Kuid vaatamata sellele, et integreerimisprotsess on olnud veniv ja nõuab tähelepanu ning pidevust, liigub see õiges suunas. Tuleb mõista ja arvestada ka sellega, et põlvkondade vahelist konflikti on soodustanud ka see, et noorem põlvkond saab kvaliteetsema ja kaasaegsema hariduse kui said

vanema põlvkonna esindajad. Isegi väikesed erinevused annavad põhjust konfliktiks, nt vanema põlvkonna esindajate sõnul ei õpetata lapsi koolis ajalootundides õigesti.

Minu oletust kinnitavad läbiviidud uuringud. Sotsiaalse ebavõrdsuse näitel hariduses võib näha erinevusi esimese ja teise põlvkonna vahel. Uuring viidi läbi nii, et ebavõrdsusindeksi abil võrreldi vanemate põlvkonna ja teise põlvkonna hariduslikku koosseisu ning tuvastati nendevahelised lähenemis- või erinevustendentsid (Vetik ja Helemäe, 2011: 71). Arvestades seda uuringut, võib märkida, et haridustase on teine tegur põlvkondade konfliktis.

Immigratsioon on raske protsess mõlemale osapoolle ning need inimesed, kes said endale uue staatuse, kogesid suuri elumuutusi. Kõnesolev kogemus mängib olulist rolli selles, milliseks kujunevad edaspidi vanema-ja noorema põlvkonna omavahelised suhted. On läbi viidud uuring selle kohta, kuidas immigrantrahva arvukus mõjutab põlisrahvastiku suhtumist immigrantidesse Euroopas. Saadud tulemused näitasid, et sisserändajate mõju kohalike elanike suhtumisele sõltub suuresti vastajate poliitilistest eelistustest. Leiti, et vasakpoolsed poliitilised rühmitused ei ole immigrantide osakaalu suhtes tundlikud, samas kui parempoolsed grupid näitasid immigrantide osakaalu suurenedes üles üha negatiivsemat suhtumist immigrantidesse. Kõige negatiivsem suhtumine immigrantidesse oli nende kohalike seas, kes toetasid paremäärmuslikke erakondi (Barrera *et al.*, 2022: 27). Läbiviidud uuringu osalejad kasutasid Eurobaromeetri küsitluse andmeid ja löid viis poliitilist eelistusrühma, mille eelistused ulatusid meelsuse poolest vasakäärmuslastest paremäärmuslasteni. Uurides iga grupi reaktsiooni immigrantide arvu kasvule, jõudsid uuringu autorid järeldusele, et kõige negatiivsemalt suhtuvad immigrantidesse meelsuse poolest paremäärmuslikud vastajad, kusjuures nende suhtumine ei sõltu mitte ainult majanduslikest teguritest, vaid ka kultuurilistest ja sotsiaalsetest aspektidest. Samas on huvitav fakt, et vasakäärmuslasi ei mõjuta oluliselt immigrantidesse suhtumise juures see, kui palju on immigrante arvuliselt. Lisaks näitavad tulemused, et inimesed, kes ei soovi oma poliitilisi vaateid avaldada, kipuvad olema meelsuse poolest paremäärmuslikud, samuti on nende suhtumine immigrantidesse negatiivne (*Ibid*). Samuti näitavad uuringu tulemused, et negatiivselt suhtutakse just esimese immigrantide põlvkonna arvu, teise põlvkonna immigrantide arvu suhtutakse kas positiivselt või vähem negatiivselt. Põhjus peitub selles, et immigrantide lapsed on rohkem majandus-sotsiaalsesse keskkonda integreeritud kui nende vanemad (Barrera *et al.*, 2022: 29). Selline tulemus rõõmustab, sest näitab seda, et mida rohkem meie ühiskond tuleviku suunas liigub, seda väiksemaks muutub etniline lõhe. Noore põlvkonna esindajad liiguvad selles suunas, et nemad ei tunne end „võõrastena“. Antud aspekti käsitlen ma põhjalikumalt ka läbiviidud intervjuude tulemuste all.

Tuginedes eelmainitud allikatele ja sealt saadud infole, nendin, et rahvusvähemus siiski mõjutab poliitikat. Sellest, kuidas see toimub Eesti näitel, püüan anda ülevaate teoreetiliselt analüüsides, tuginedes Brubakerile ja teistele autoritele. Venemaa naabrus ja suurte vene vähemuste olemasolu mõjutavad tugevalt Eesti rahvus- ja kodakondsuspoliitikat. Venemaa saab kasutada majanduslikke ja poliitilisi sanktsioone, et avaldada survet Liidu järglasriikidele ja kaitsta oma kodanike õigusi neis riikides (Brubaker, 1996: 47). Selle tulemusena võivad Liidu järglasriigid olla sunnitud oma rahvuspoliitikat puudutavate otsuste tegemises olema ettevaatlikud ja arvestama vene vähemuste huvidega (Brubaker, 1996: 47). Üldiselt Liidu järglasriikide rahvuspoliitika sõltub paljudest teguritest ning see hakkab aja jooksul erinema (Brubaker, 1996: 48). Kuid vaatamata sellele võib Nõukogude rahvuspoliitika pärand jätkuvalt mõjutada Liidu järglasriike ja nendes kasutatavaid rahvuspoliitika strateegiaid veel paljude aastate vältel (Brubaker, 1996: 48). Brubaker käsitleb oma tekstis küsimust, kuidas hakkavad elama rahvusvähemused postsovetlikes riikides. Tema hinnangul on võimalik, et rahvusvähemused jäävad end tajuma eraldi rahvustena (Brubaker, 1996: 49). Ta juhib tähelepanu sellele, et rahvusvähemuste rahvuslik identiteet ei ole etnilise demograafia objektiivne fakt, vaid pigem nende enesemõistmise subjektiivne tulemus, mille moodustas Nõukogude Liidus institutsionaliseeritud rahvuslik sotsiaalse klassifikatsiooni süsteem (*Ibid*). Oluline on märkida, et vähemused esitlevad ennast kui teist rahvust ning ei määratle end selle rahva "tiitli" alla kuuluvana, kelle seas elavad. Nii võib olla isegi juhtudel, kus piirid rahvuste vahel hägustuvad selliste sotsioloogiliste tegurite tõttu nagu abielu ja assimilatsioon (Brubaker, 1996:49).

Brubaker ei saanud täpselt ennustada ja vastata küsimusele, kuidas venekeelsed elanikud hakkavad ennast identifitseerima ja tajuma pärast NSV Liidu lagunemist. Kuid tema arvates tagas Nõukogude Liidus valitsenud hegemoonia selle, et vene rahvus polnud nii jäigalt institutsionaliseeritud kui teised rahvused (Brubaker, 1996: 49). Teisest küljest oli "venekeelne" ka nii üldine ja sisutühi tähendus, et ei oleks suutnud hõlmata endas vaid üht rahvust (Brubaker, 1996: 49). Seega laienes "venelikkus" kogu Nõukogude Liidu territooriumile ja rahvastikule (Brubaker, 1996: 49). Tegu oli selleks liiga üldise ja universaalse liigitusmeetodiga, et samaaegselt nii transleerida rahvuslikku institutsionaliseerumist kui liigitada süsteemis üht paljudest (Brubaker, 1996: 49). Brubaker oma raamatus viitab ka sellele, et paljud venekeelsed elanikud postsovetlikes riikides püüavad säilitada või taastada oma avalikku staatust vene rahvuse esindajana ning taotleda rahvusvaheliselt vahendatud kodakondsuse vormi, st kuulumist mõnda etnokultuurilisse rühma (Brubaker, 1996: 49).

Minu arust Brubakeril õnnestus oma raamatus väga põhjalikult kirjeldada venekeelsete positsiooni pärast NSV Liidu lagunemist. Brubaker viitab sellele, et venekeelsed NSV-liidu ajal arvasid, et see kõik on nende territoorium, lisaks Venemaa territooriumile. Tähendab nendel kujunes välja mulje, et kogu NSV Liit, kus venekeelsed elasid, ongi Venemaa. Seega ajal, mil venekeelsed on postsovetlikes riikides jäänud rahvusvähemuste hulka, nad püüavad siiski määratleda neid territooriume kui "omasid" ja nõuavad territoriaalset autonoomiat (Brubaker, 1996: 50). Brubaker osutab mitmele sellisele piirkonnale: Kasahstani Vabariigi põhja- ja idaosas, Moldova Vabariigi territooriumi osa, Kirde-Eesti ning Lõuna- ja Ida-Ukraina, sealhulgas Krimm. Venekeelsete ja teiste rahvusvähemuste nõuded, mis puudutavad kollektiivseid avalikke õigusi ning territoriaalset autonoomsust, kujunevad selliselt, et venekeelsed tuginevad minevikule ehk NSV Liidu süsteemi pärandile. Liidu järglasriigid pole olnud valmis selleks, et venekeelsed avaldavad oma meeleolu sellisel moel. Nagu ajalugu on näidanud, on venekeelne elanikkond näidanud oma positsiooni Liidu järglasriikides selliselt, et see on vastuolus igasuguste heade tavadega ja seega on järglasriikidel õigus neid nõudmisi pidada ähvardavateks ja põhimõtteliselt ebaseaduslikeks. (Brubaker, 1996: 50).

Brubakeri raamatu järgi saab teha järeldusi, et venekeelsed elanikud ja teised rahvusvähemused, on juba kolmkümmend aastat seisnud tekkinud väljakutsetega silmitsi. See hõlmas muutusi nende staatuses ja identiteedis, olukorras, kus tekkis vajadus rahvuslike kollektiivsete õiguste ja mitte-territoriaalse autonoomia järgi. Samuti suurenes risk jääda poliitilisest ja avalikust elust kõrvale, kui valitsev eliit hakkas orienteeruma domineeriva etnilise rühma huvidele (Brubaker, 1996: 51). Sellised muudatused tekitasid vähemuste seas muret, kuna kogeti survet enese määratlemise osas riiklikul tasandil. Ajaloolised sündmused põhjendavad venekeelsete käitumist ja ideoloogiat sellega, et venekeelsed ei tahtnud kaotada oma õigusi ja staatust riigis. Siinkohal on otseselt näha venekeelsete mõju Eesti poliitikale, sest kõik võimalikud konfliktid peavad olema lahendatud riigisiselset, et vältida negatiivseid tagajärgi.

Kakskümmend viis miljonit venelast on jäänud formaalselt nende riikide kodanikeks, kus nemad ei pea ennast „omadeks“. Selline poliitiline muudatus põhjustas venekeelsete „kodumaise“ natsionalismi tekkimise, mille ideoloogia on kaitsta teiste riikide kodanike õigusi ja huve, kuid samuti võib selline „liikumine“ eliidile mõju avaldada, seades ohtu nii suveräänsuse- kui julgeoleku-tunde (Brubaker, 1996: 54). Samuti viitab Brubaker tekstis olukorrale, kus venekeelsed rahvusvähemused võtavad tulevikus Venemaa toetusel karmimaid seisukohti (Brubaker, 1996: 54). Brubaker osutab natsionalismi kasvu ohule järglasriikides, mis on vabanenud. Probleemiks jääb see, et vene vähemus jääb hoidma kontakti oma välis-kodumaaga ehk Venemaaga (Brubaker, 1996: 54).

Brubakeri ennustus on läinud täppi, sest tema prognoosis, et tulevikus ehk juba tänapäeval saavad postsovetlikes riikides olema tugevad erimeelsused ja konfliktid rahvuslike teemade tasandil, mis toovad raskeid aegu. Põhjuseks on suhted venekeelsete rahvusvähemustega ning Venemaa kui välis-kodumaa ja uue kodumaa vahel. Samuti on Brubaker märkinud, et rasked ajad ootavad lisaks ühiskonnale ka poliitilisi liidreid (Brubaker, 1996: 55).

Autoril oli õigus ning rasked ajad on tõesti olnud ja ilmselt ka ees ootamas. Toetades juba värskematele allikatele, võib töö autor öelda, et Eesti suhtus väga usaldavalt siinsesse venekeelsete kogukonda. Samal ajal kui Läti on nt riik, kus reeglid, mis puudutavad valimisi, on üsna ranged. Eesti-venelased, kes on riigis elanud pikka aega, on andmete järgi vähem poliitikasse integreeritud, võrreldes nt Läti-venelastega. Samal ajal muudab asja paradoksaalseks see, et Eestis on mitteeestlastest kodanikel õigus valimistel osaleda, samal ajal kui Läti venelastel seda võimalust ei ole (Csörgő., Kallas., 2022 :3). Seetõttu on nt Keskerakond paljus orienteeritud oma vene valijaskonnale (Csörgő., Kallas., 2022: 4). Aasta 2022 aprillis võeti Eestis arutlusele eelnõu, mille sisuks oli, et vene kodanike valimisõigus KOV-valimistel on tulevikus küsimusel all, kuid hetkeseisuga see ei ole muutunud. Viimati läbiviidud EL-i uuring, kus Läti telesaate arvamusküsitlus näitas, et 25% mittelätlastest toetavad selles sõjas Ukrainat, 20% toetab Venemaad ja peaaegu pooled (46%) ei valinud ühtegi poolt. Etniliste lätlaste seas toetas Ukrainat 87% ja vaid 1% toetas Venemaad. Sellegipoolest rõhutas Läti ülikooli juhtivteadur Mārtiņš Kaprāns, et need tulemused näitavad, et venelaste toetus Putini sõjale on alates 2014. aastast pidevalt vähenenud (65%-lt 2015. aastal 35%-le 2019. aastal ja 20%-le 2022. aastal). (Csörgő., Kallas., 2022: 4).

Kui võtta kokku käesoleva peatüki venekeelsete mõju poliitikale, siis saab teha palju järeldusi, millest olulisemaks jääb see, et mõju poliitikale on olemas. Samuti toetavad seda hüpoteesi antud töö raames teostatud intervjuud. Omalt poolt toon välja veel ühe sündmuse, mis igal aasta tekitab Eesti ühiskonnas poleemikat ja arutlusmomente. Tegemist on 9. mai sündmustega ehk võidupühaga. Igal aastal soovib teatud kontingent sellele sündmusele tähelepanu pöörata, samas kui tõlgendused on väga erinevad. Seega igal aastal politsei ja korraldajate valmistuvad aktiivselt selleks sündmuseks ette selleks, et vältida suuri konflikte või meelevaheldusi. Siinkohal saab välja tuua fakti, et venekeelsed elanikud soovivad jätkuvalt neid traditsioone jätkata, vaatamata sellele, mida Vene riik korraldab Ukrainas. Teoreetiliselt võib öelda, et 9. mai sündmused näitavad selgelt, kuidas eristuvad rahvusvähemused ning kuivõrd oluline on nende jaoks olla eraldi rahvus.

2.1. Meedia roll põlvkondade lõhestumises

Sõja algusest alates on meedias sh Eesti ajakirjanduses levinud artiklid, mis sisaldavad infot probleemide kohta, mida sõda on erinevatele peredele põhjustanud. Meedias saab näha järgmist narratiivi: Venemaad näidatakse maailmale kui agressorit, mis korraldab suveräänse riigi territooriumil terroristlikku akti. Kuid samal ajal levitab Venemaa meedia omi uudiseid, kus süüdistatakse teisi riike venevastasuses ja tõde moonutamises (Erbsen ja Pöldre, 2022 : 7). Meedia analüüsiks kasutan agenda seadmise teooriat. Oletan, et uudised, mida on kajastatud Venemaa ja, mida loevad Eesti venekeelsed elanikud, mõjutavad neid oma agendaga (Erbsen ja Pöldre, 2022 : 4). Ajastul, kus ohuks on infoküllus ning meedias on levinud libauudiste tootmine, jääb ajakirjandus siiski oluliseks infoallikaks, mille kaudu inimesed hoiavad end toimuvaga kursis (Pérez-Escoda, 2022: 2). Seega oma töös analüüsin sekundaarseid meedia-allikaid, rõhuasetusega meedia tarbimisel venekeelsete seas. Fukuyama kinnitab, et sotsiaalmeedia kasutamine mõjub negatiivselt. Tagajärjeks on ühiskonna jagunemine teatud identiteediga seotud gruppideks ja filtrimullide teke, mis võib suurendada väärinfo levikut ja poliitilist manipuleerimist (Fukuyama, 2018: 145). Sotsiaalmeedia abil saab mõjutada ühiskonna rahulolu oma identiteediga ja kujundada uusi identiteete veebikogukondade kaudu.

Meedia ja kommunikatsioon on ruum, kus kujunevad ja mobiliseeruvad identiteedid, mis aitavad inimestel kodanikuks saada, aga meenutavad ka kodakondsuse ja kuuluvuse piirangutest ja piiridest (Georgiou, 2013: 84). Diasporaa on väljakutseks rahvuslikele ideedele, kuid sageli on ta ise nende ideede lõksus(*Ibid*). Kodumaa nõuab lojaalsust ja pühendumist, nagu ka uus rahvusriik, kus diasporaad elavad (Georgiou, 2013:86). Kohad, kus inimesed suhtlevad ja tunnevad ühtekuuluvustunnet, on alati vaidlusi tekitavad ja ebastabiilsed(*Ibid*). Need koosnevad ideoloogiate ja kogemuste ristumiskohtadest ja pingetest(*Ibid*). Meedial on oluline roll selliste kohtade loomisel ja kaasa aitamisel (Georgiou, 2013:87). Tänapäeval on palju meediat, nagu internet ja mobiiltelefonid, mis võimaldavad inimestel suhelda ja mõtteid vahetada. Meedia saab aidata paljastada vähemuste positsiooni ühiskonnas, eelkõige nende esindatuse kaudu meedias (Georgiou, 2013:87). Paljud vähemused, mis asuvad väljaspool oma kodumaad, seisavad silmitsi kultuurilise ja poliitilise identiteedi probleemidega. Sageli on vähemus rahvused keerulises olukorras, kus era- ja avaliku ruumi piirid muutuvad ebaselgeks. See võib viia selleni, et nendel tekib identiteedi ebakindluse ja võõrandumise tunne(*Ibid*). Meedial on oluline roll selles, et edastada informatsiooni kiirelt ja täpselt. Põlvkonnade konflikti üheks võimalikuks põhjuseks on erinevad vaated informatsioonile. Meediakeskkond ja meediatarbimis harjumused on viimase

kümnendi jooksul oluliselt muutunud (Strömbäck et al, 2016 :90). See tähendab seda, et ühel ajaperioodil tekkinud meediamõju ei pruugi teisel ajal sama mõju avaldada (*Ibid*). Seetõttu on oluline uurida uudismeedia tarbimise ja poliitilise usalduse seoseid erinevatel ajaperioodidel(*Ibid*). Kui meedia kirjeldab poliitikat kui strateegiamängu, toob see kaasa poliitikutesse usaldusväärse langemist (Strömbäck et al, 2016 :91). Täpsemalt öeldes kui inimesed saavad teada, et poliitikutegutsevad enda, mitte avalikes huvides, muutuvad nad vähem usaldavaks (*Ibid*). Samas teised küsitlustel põhinevad uuringud on aga näidanud, et uudismeedia kasutamise ja poliitilise usalduse vahel ei ole alati ühemõtteline ja sõltuv kontekstist seos. Mõned teadlased väidavad, et meedia võib olenevalt tingimustest, poliitikute usaldusväärst suurendada või vähendada (*Ibid*). Varasemad uuringud 1970 aastast on näidanud, et meediakasutuse ja poliitilise usalduse suhe eristub meediumist (Strömbäck et al, 2016 :94). Erinevuse üheks põhjuseks võib olla uudiste kajastamise erinevus erinevates meediakanalites ja teine põhjus on see, et erinevad inimrühmad kipuvad kasutama erinevat meediat (*Ibid*). Näiteks on üks järjekindel järeldus, et haridus ja poliitiline huvi on tugevalt seotud uudistemeedia kasutamisel (*Ibid*). Meedia kasutamise ja poliitilise usalduse suhe sõltub meedia tüübist ja inimeste rühmadest, kes seda meediat kasutavad (Strömbäck et al, 2016 :94). Teatud inimrühmad, näiteks need, kes on haritud ja poliitikast huvitatud, kipuvad kasutama teatud meediat, mis võib suurendada nende usaldust poliitilise süsteemi vastu (*Ibid*). Samas võib saadaolevate meediakanalite arvu kasvades muutuda suhe uudistemeedia kasutamises ja poliitilise usalduse vahel (*Ibid*). Läbiviidud uuringu (SOM), tulemused (mida Rootsi on igal aastal korraldanud) näitavad, et uudiste kasutamise ja poliitilise usalduse suhe on üldiselt positiivne, kuid võib aja jooksul muutuda (Strömbäck et al, 2016 :105). Tuginedes kõnesolevale infole võib jällegi leida seost sellega, et meedia ja haridus on kaks olulist faktorit selles, kuidas ühiskond kujundab oma arusaama poliitikast ja maailmas toimuvast. Rootsi tulemused ei saa seostada Eestiga, kuid eelmainitud uuring võib olla pidepunktiks, et sarnast uuringut Eestis läbi viia.

Sotsiaälvõrgustikud mängivad informatsiooni edastamise protsessis olulist rolli, inimesed hakkavad postitama sõja kohta vastuolulisi ja alusetuid teooriaid ja arvamusi, mis viib ühiskonna osalejaid ja isegi perekonnade vaheliste suhete lõhenemiseni (Pomerantsev, 2019: 10). Sotsiaalmeedias kasutatavad algoritmid teavad kasutajatest rohkem kui nemad ise ja suudavad inimeste suhteid ja identiteete määratleda (Pomerantsev, 2019: 10). Kogu maailmale on teada, et Venemaa meedia esitab vale informatsiooni sõja kohta. Nende meedia osavalt keerab teistpidi informatsiooni oma vene auditooriumile ning see omakorda usaldab vale infot. Argumenteerin siinkohal, miks selle töö autor pööras tähelepanu vene meediale. Probleem on selles, et mingi osa venekeelset inimesi Eestis, peab Venemaad välis-kodumaaks. Seega kogu informatsioon, mida

nemad jõuavad tarbida avaldab oma mõju Eesti riigile. Samuti tuginedes materjalile, mida Pomerantsev oma raamatus käsitleb, Venemaa üritab sotsiaal- ja meedia kaudu mõjutada see osa venekeelseid, mis elab välismaal. Nagu varem selle töö autor on maininud, uurimistöö käigus olid analüüsitud ajakirjanduslikud materjalid, et näidata eristusi Venemaa ja maailma meedias. Fakt, et Venemaa meedia tegeleb propagandaga on tõestatud kogu maailmale. Sellele viitavad erinevad sündmused. Toon nt riigipea esimese sõjaeelse pöördumise.

„...Võtsin vastu otsuse viia läbi sõjaline erioperatsioon. Selle eesmärk on kaitsta inimesi, keda Kiievi režiim on kaheksa aastat kuritarvitanud ja genotsiidi all hoidnud... Kogu vastutus võimaliku verevalamise eest jääb täielikult Ukraina režiimi südametunnistusele...” V.Putin.

Samuti vene meedias liigub propagandistlik informatsioon sellest, et Ukraina Azovi pataljoni osalejad on neonatsid ning Ukraina president Volodõmõr Zelenski on narkomaan (Severreal, 2023). Eelmainitud informatsiooniga opereerib tuntud propagandist Vladimir Solovyov.

Selliseid fakte, mis tõestavad, et Venemaa meedia valetab kõigile ja esiteks endale, on palju. Kuid toon siia veel ühe, mis tekitas furoori. Vene kanali uudiste saates "Vremja" otse-eetris, Ukraina sõja vastu hakkas protestima ajakirjanik. Tema plakatil oli kirjutatud, et uudiste saade valetab ning sõda peab lõppema.

Nagu on näha Venemaal sõnavabadus on kaetud tsensuuriga. Pomerantsevi raamatus mainiti lugusid palgatud töötajast, kes töötas Venemaal "trollifarmil". See nn farm tegeles valeinfo ja libauudiste loomise- ja levitamisega internetis, et manipuleerida inimeste arvamustega ja avaldada mõju poliitilistele sündmustele (Pomerantsev, 2019: 33). Hiljem, vaatamata tõe selgumisele, reageeris ühiskond ükskõiksele ja mingeid muutusi pole toimunud. See tulemus kinnitab veel kord, et enamus Venemaa auditorimist on valinud uskuda seda, mida neile meedias räägitakse.

Rääkides aga Venemaa mõjust Eestile. Venemaal lõi Kreml "patriootliku noorteliikumise" nimega "NASHI", mille üks eesmärke oli vältida värvilist revolutsiooni Venemaal (Pomerantsev, 2019: 68. Endistes liiduvabariikides arendas Kreml diasporaade teenindamiseks vene kultuurikeskuste võrgustikke ja 2007. aastal nägi maailm Eestis, milline võiks olla Kremli inspireeritud versioon "värvilistest" tänavaprotestidest (*Ibid*). Aprillis 2007. aastal, korraldas Venemaa küberrünnak Eestile (*Ibid*). Kõik valitsuse veebisaidid olid blokeeritud ning kodanikud ei saanud kasutada internetipanka, e-posti ega muid võrguteenuseid. Ekspertide hinnangul viidi rünnak läbi sõjaväespetsialistide abiga ning selle eesmärk oli näidata Eesti haavatavust ning sundida

nõrgendada Eesti riigi poliitikat venekeelse elanikkonna suhtes (Pomerantsev, 2019: 70). Samuti siia kuulub ka augusti sündmus, kus Eesti meediaväljaannetele korraldati Venemaa poolt küberrünnakuid. Selline käitumine jällegi näitab seda, et Venemaa sihib edasi peale suruda siinsetele venekeelsetele oma arvamust või paremini öeldes süsteemi. Vene meedia mõju Eestis elavatele venekeelsetele inimestele on kestnud juba pikalt. Pärast nõukogude aega, vaatasid paljud venekeelsed vene telekanalid, mis väitsid, et Nõukogude Liit ei tunginud kunagi Eestisse ja Eesti kommunistid kutsusid neid ise (Pomerantsev, 2019: 71). Selline desinformatsioon võis venekeelsetes kujundada teatud positsiooni. Sellest võib järeldada, et esinformatsioon omakorda mõjutab avalikku arvamust. Eelmainitud informatsioon näitab, et meedia tõesti on neljas võim. Vanema põlvkonna esindajad on elanud NSV-liidu ajal ning peale seda lagunemist edaspidi tarbinud harjumuspärast vene meediat. Kolmekümne aasta jooksul või enam, mingi osa vanemast põlvkonnast stabiilselt vaatasid meediat, kus uudistes esines propaganda.

3.1. Analüüsitud uuringud

Eestis tehtud lõimimisuuringud näitavad, et viimase kaheteistkümne aasta jooksul mitte-eestlased jõudnud tasemele, kus nende informeeritus Eestis toimuva kohta on suurenenud ning Venemaa kohta langenud. Andmed näitavad, et eriti viimase kolme aasta jooksul on Eesti venekeelseid meediakanaleid hakatud usaldama ja pidama oluliseks infoallikaks. Statistika järgi on kasvanud usaldus Eesti meediaallikatele. Usaldus Venemaa meediumi vastu on langenud. Eriti populaarseks on saanud aastaks 2020 ETV+ kanal. Eesti ühiskonna lõimimise monitooringu järgi vaatas ETV+ kanalit aastal 2017 25 protsenti mitte-eestlastest ning aastal 2020 oli see tulemus tõusnud 54 protsendini (Infogram, 2020). Venemaa meediaallikaid tarbis aastal 2017 mitte-eestlastest 51 protsenti ning aastaks 2020 oli see tulemus langenud 42 protsendini (Infogram, 2020).

Samuti on muutunud sotsiaalmeedia tarbimine. Venekeelsetele suhtlusvõrgustike nagu Odnoklassniki eelistati Facebook'i. Statistika järgi aastal 2017 oli Facebooki tarbimine mitte-eestlaste seas 39 protsenti ning aastaks 2020 oli see tulemus tõusnud 63 protsendi võrra (Infogram, 2020). Veebruaris on statistika saanud värskendust ning läbiviidud Kantar Emori uuringud näitasid, et mitte-eestlased on veetnud televiisori eest 4 tundi ja 9 minutit päevas, eelistuses olid järgmised kanalid: RTR Planeta, PBK ja NTV Mir (AS Emor, 2022). Eriti populaarne saade kanalil RTR Planeta oli Venemaa Presidendi V. Putini pöördumine (AS Emor, 2022). Toetudes kõnesolevatele andmetele, võib oletada, et 38 tuhat vaatajat eelistasid reaajas kuulata Venemaa presidendi pöördumist, kuid siinkohal ei pakkunud andmed auditooriumi vaatamis- eesmärkide osas. Võib oletada, et auditoorium on jagunenud pooleks, kus nt grupp A vaatas pöördumist, sest

oli huvitatud või saade mängis taustal ja grupp B vaatas eesmärgiga, sest otsis enda jaoks tõde ja usaldas informatsiooni kõnesolevast kanalist.

Kuigi suurem osa Venemaa telekanalite edastamine Eesti territooriumil on endiselt peatatud, saab neid vaadata nutiseadmete abil ning interneti teel. Jälgida ning analüüsida vaatamise statistikat interneti teel on juba tülilikam, võrreldes varasema monitooringuga läbi Eesti telekanalite teenusepakkuja. Kuid samal ajal uuringud, mis on Eestis läbi viidud, näitavad endiselt, et riigis on hulk inimesi, kes ei ole Eesti ühiskonda integreeritud. Enamik Eesti venekeelseid tarbib Venemaa kanalite uudiseid ning seal kasutavad seal esitatavat narratiivi edasistes aruteludes Eestis. Eesti venekeelne publik saab Venemaa kanalitest pidevalt narratiivi, mis sisaldab informatsiooni Lääne amoraalsusest või NATO “väärtegudest” ja “agressioonist” (Eslas, 2017), cf Sazanov, Ploom, Veebel, 2022). Samuti õhutatakse hoolikalt hirmu migrantide ja pagulaste kohta ning levitatakse teisi kahjustavaid narratiive Euroopa julgeoleku, väärtuste ja EL-i identiteedi kohta. Venemaa süüdistab oma narratiivis pidevalt Eestit fašismis, ksenofoobias ja russofoobias (Sazanov, Ploom, Veebel, 2022). Ilmar Raag rõhutab, et Eestis elavad venelased vaatavad Venemaa föderaaltelekanaleid, mis on Kremli mõju all. Venemaa kasutab mitmeid allikaid desinformatsiooni levitamiseks. Kõige mõjukamad neist on teleuudised ja sotsiaalmeedia platvormid. Siinkohal on toodud kõige kasutatavamad allikad: 1) Pax Russica / Russkii Mir ("Venemaailm") ja kaasmaalaste poliitika; 2) Venemaa meedia (telekanalid, ajalehed, online-meedia allikad); 3) sotsiaalmeedia (Facebook, Twitter, Telegram ja Venemaa sotsiaalmeedia võrgustikud, nagu Odnoklassniki ja VKontakte); 4) Vene-meelsed aktivistid ja venemeelsed valitsusvälised organisatsioonid ja klubid, nagu Impressum, samuti äriline seos Eesti ja Venemaa vahel, trollimine ja küberrünakud (Sazanov, Ploom, Veebel, 2022). Toetudes eelnimetatud andmetele oma uurimistöös, pööran erilist tähelepanu sellele, millist meediat kasutavad uuringus osalevad venekeelsed elanikud.

Värskendatud andmed, mis olid sisestatud pool aastat pärast sõja algust, näitasid uusi tulemusi: *Telegraph* kirjutas oma uudises sellest, et viimaste andmete järgi Venemaa elanikud on vähendanud riiklike kanalite vaatamist (Kilner, 2022). Sellist muutust võib teoreetiliselt seostada ka Eesti venekeelse kontingendiga. Märtsis avaldatud tulemused näitavad samuti, et Eesti venekeelne elanikkond on vähendanud propagandakanalite vaatamisi isegi interneti teel. Täpsemalt on tulemused järgmised: veebruaris, aastal 2022, pidas 40 protsenti muust rahvusest (mitte-eestlastest) sõjakajastusi usaldusväärseteks, kuid tänaseks päevaks on see näitaja langenud 18 protsendini (Klementi, 2023). Tulemus näitab, et oluline infoallikas venekeelsel auditooriumil siiski muutus.

4.1. Rogers Brubakeri kolmikseose ehk *triadic nexus*'e teooria¹

Etniliste konfliktide osas võib oletada, et uuritavate objektide huvid alati ei kattu. Mitmel isikul võib olla mitu arvamust. Antud töö käigus püütakse välja uurida, kuhu venekeelsed ennast Eesti poliitilisel areenil paigutavad. Seega otsustas autor kasutada uurimistöös kolmikseose teooriat (*triadic nexus*) ja asetada kolmnurka kolm osapoolt: venekeelne vähemus, Eesti riik, Venemaa kui välis-kodumaa. Brubaker väidab, et subjektid kolmikseose teoorias on omavahel konkureerivad ning igaühel on oma seisukoht (Pettai, 2007 : 132).

Eesti kontekstis on eesmärgiks uurida, kuidas Venemaa võib üritada venekeelseid vähemusi oma agendaga mõjutada. Kolmikseose teooria abil saab uurida, kuivõrd on venekeelne vähemus mõjutatud oma nn välismaisest kodumaast. Samuti on võimalik uurida, kuhu positsioneerivad ennast erinevad põlvkonnad antud kontekstis. Kolmikseose teooria väidab, et „kolmnurgas“ on suhted dünaamilised, kuid aja jooksul muutuvad. Selle seose järgi rahvus, riik ja etniline päritolu ei tööta alati n-ö koos ning võivad olla konfliktises positsioonis (Brubaker, 1996: 68). Kolmikseoses „osalejaid“ ei vaadelda kui sõltumatuid, analüütiliselt taandamatuid üksusi, vaid kui välja osi, mis eristuvad, konkureerivad ja võitlevad sellel areenil. Brubaker kirjeldab nende kolme välja vastastikuse monitooringu protsessi, mis hõlmab valikulist tähelepanu, sündmuste ja tegevuste tõlgendamist ja esitamist teistel väljadel (Brubaker 1996: 68). Kolmikseose üheks keskseks aspektiks on väljade vastastikune monitooring: iga väljal toimija jälgib tähelepanelikult ja pidevalt suhteid ja tegevusi ülejäänud kahel väljal (Brubaker, 1996 : 69). Seda mitmepoolset jälgimise protsessi ei tohiks aga vaadelda passiivsete terminite abil, nagu toimijate salvestamine või transkribeerimine. (Brubaker, 1996 : 69).

Oletame, et Venemaale kui välis-kodumaa staatuses olijale on oluline, et venekeelsed Eestis saaks olulist informatsiooni asupaiga kohta, mida keegi võib nimetada kodumaaks. Seega siinsed venekeelsed püüavad jälgida Venemaa uudiseid ning olla asjadega kursis, sh poliitiliselt. Kui venekeelsed Eesti elanikud peavad Venemaad oma kodumaaks, siis selline hoiak põhjendab nende huvi selle vastu, mis sünnismaal toimub. Samal ajal tekitab see, kui vene emakeelega elanik on sündinud Eestis, kuid mingitel põhjustel uurib ja usaldab Vene meediat, küsimuse, mis mõjutab teda usaldama Venemaa poliitikat. Oletame, et Eesti riigi poolne osa seisneb selles, et tagada

¹ USA mõtleja Rogers Brubaker käis kümmeaasta eest välja kolmikseose ehk *triadic nexus*'e teooria, mis iseloomustab hästi ka Eesti olukorda. Kui meil on riik, selles elav etniline vähemus ja vähemuse endine kodumaa, siis ükskõik mida üks kolmest teeb, mõjutab see ka teisi osapooli. [Pronkssõdur olla ei ole uhke ja hää \(postimees.ee\)](http://postimees.ee)

kõigile Eesti elanikele julgeolek. Samal ajal tähendab see seda, et riigipoolne informatsioon, mis läheb Eesti ajakirjandusse, peab hõlmama kõigile piisavaid ja usaldusväärseid infoallikaid. Riigi ülesehitamise protsessis võivad need kolm üksust suhelda mitmel erineval viisil. Näiteks võib Eesti riik püüda luua rahvuslikku narratiivi, mis rõhutab ühiseid kultuuritraditsioone ja -sümboleid, et edendada rahvuslikku ühtsustunnet. Samal ajal võib Venemaa manipuleerida etnilist identiteeti puudutavate küsimustega, et oma elanikkonda jagada ja põhjustada konflikte. Tuginedes Brubakeri tekstile, siis tema süsteemi järgi peab kolmikseoses osalevaid liikmeid vaatlema pigem poliitiliste väljadena kui staatiliste etniliste rühmadena (*Ibid*). Kolmikseose teooria käsitleb kolmepoolsed suhet poliitilisel areenil. Minu töö raames vaatlen ma olukorda, kus peale NSV-liidu lagunemist, tekkis uus riik venekeelsele elanikkonnale ning elades uues riigis, siiski kuuluvuse ja kodumaa tunne mõnedel isikutel on omistatud Venemaale. Kuna peamine teema on põlvkonnade lõhe, siis kolmikseose teooria abil kogun informatsiooni vanemast põlvkonnast. Samuti peab arvestama, et kolmikseoses osalejad eristuvad omavahel ning nende suhe ei ole stabiilne ja koostööaldis. Kui vaadelda noorema põlvkonna esindajaid, siis neid eristab vanemast põlvkonnast nii hariduslik kui poliitiline taust, aga ka aeg, milles nad elavad. Noored suurema tõenäosusega ei pea Venemaad oma välis-kodumaaks. Samal ajal vanem põlvkond elab ilmselt edaspidigi selle süsteemi järgi, et Venemaa on ka kodumaa. Selliste järeldusteni jõudsin läbiviidud intervjuude põhjal.

4.2 Kolmikseose teooria ja natsionalism

Natsionalism on põhjustanud poliitiliste ruumide ümberkorraldamist (Brubaker, 1996: 4). Brubaker on toonud näite, kuidas toimib natsionalism. Tema tekstis on välja toodud, et on olemas natsionalismi tuum, mis tähistab legitiimse riigi omanikku, kellele kuulub rahvus (Brubaker, 1996 :5) Samal ajal kõnealune rahvus kannatab diskrimineerimise all, olles vähemuse positsioonis teises riigis, olenemata sellest, et nendel on olemas „nende riik“ (Brubaker, 1996 :5). Tuginedes paljudele rahvusvaheliste riikide materjalidele leiti, et "ühise identiteediga grupidel" ei ole mingit seost "rahvusliku enesemääratlusega" poliitilisel tasandil ehk sooviga luua oma territoriaalselt isoleeritud riiki ja saada "rahvaks", mis on rahvusluse olemuseks (Hobsbawm, 1994: 455).

Võib eeldada, et käesolev põlvkondade vaheline konflikt omab sügavamat tausta, ning sõda käivitas ahelreaktsiooni, tuues esile olukorra, mis nõuab tähelepanu. Samuti võib aimata, et mingi osa venekeelsest elanikkonnast tunneb ennast Eestis võõrana. Samal ajal see põlvkond venekeelsest elanikkonnast, kes on sündinud Eestis, tunneks end võõrana Venemaal. Selline

fenomen võib selgitada, miks teatud osa venekeelseid elanikke on segregatsioon. Samuti võib teoreetiliselt eeldada ka seda, et teatud osa venekeelsest rahvastikust püüab vabaneda „võõra“ mentaliteedist, püüdes näiteks saada osaks eestikeelsest leibkonnast. Toetan enese esitatud teooriat näitega, et vähemalt 60% Ameerikas sündinud mis tahes etnilise päritoluga naistest (v.a mustanahalised, hispaanlased, sakslased ja inglased) abiellusid meestega oma rahvusgrupi väliselt. (ÇLieberson, Waters, 1988: 173) (Hobsbawm, 1994:456). Selline tegutsemine muutis „võõrast“ inimest „omaks“. Sündmused Eestis on näidanud, et siinsed venekeelsed elanikud on püüdnud ja jätkavad elamist ideega säilitada vene koole. Nendel on ühine soov, et säiliks võimalus õppida Eestis vene keeles. On tekkinud huvitav olukord, kus venekeelne elanik püüab jätkata ühiskonnas osalemist oma varasema kodumaa ideoloogiaga, unustades, et kodumaa on vahepeal vahetunud. Selle asemel, et aktsepteerida tõsiasi, et kodumaa riigikeeleks on eesti keel, ning mõista, et kohaliku ideoloogia omaksvõtt lihtsustaks ka venekeelsete elanike elu. Siinkohal pean silmas, et põlvkondade konfliktidel on sügav ajalugu ning mitte ainult konkreetne sõda pole nende esile kerkimises süüdi. Eelmainitud venekeelsete soov n-ö säilitada oma kultuuri omab teaduslikku põhjendust.

Benedict Andersoni-kontseptsiooni kohaselt on kõik kogukonnad mõttekujutus. Nad eksisteerivad ainult niivõrd, kuivõrd neis osalevad inimesed tajuvad end nende liikmetena (Anderson 1983: 6). Natsionalism toimib seega tänapäeva ühiskonnas omamoodi religioonina, kus inimestele lubatakse rahvuse surematust ja igavest eksisteerimist. (Anderson 1983:11). Anderson rõhutab oma uurimistöös, et nii keel kui rahvus on „valuuta“, milles saab end ette kujutada (Anderson 1983:15). Ajal, mil territooriumid on muutlikud ja kujutletavad piirid on ruumilisuse tunnus, siis kujutluse keeleline vahendamine on ajaline tunnus (Anderson 1983:15). Keel on minevik ja olevik ning keeles need ühinevad samaaegselt (Anderson 1983:15). Keel on see, mis annab rahvusele "loomulikkuse", rõhutab selle saatuslikkust oma "alguse" ja "lõpu" määramatusega (Anderson 1983:15).

Seega kõnealune tekst põhjendab võimalikke põhjusi, miks venekeelne elanikkond Eestis soovib säilitada oma keelt, kultuuri ja rahvust. Selline fenomen võib eksisteerida olenemata vanusest, kuid peab arvestama ka sellega, et ajad on muutunud ning noorem põlvkond elab teistes ajaloolistes sündmustes, mis tagab selle, et suurema tõenäosusega uus põlvkond eelistab liikuda multikultuurse ühiskonna suunas. Selline aspekt ehk erinevad maailmavaated on põlvkonnadevahelise konflikti võimalikuks põhjuseks.

Kolmikseose teooria põhjal saab natsionalismi jaotada kolmeks natsionalismi vormiks: natsionaliseerivate riikide natsionalism, "välis-kodumaana toimiva riigi poolt rakendatav natsionalism" ja rahvusvähemuste natsionalism (Brubaker, 1996 :4). Ühel pool on natsionaliseerivate riikide natsionalism, mis tugineb "rahvuse tuuma" ideel ja millele vastandub

"kodumaa-väliselt rakendatav natsionalism". Selline natsionalism kinnitab riigi õigust kaitsta "oma" välismaal elavate etnokultuuriliste sugulaste huve ning toetada neid. Rahvusvähemused on omakorda kahe vastandliku natsionalismi vahel ja tegutsevad ise rahvusvähemusena, esitades oma nõudmisi rahvuse alusel ning nõudes oma kollektiivsete kultuuriliste ja poliitiliste õiguste tunnustamist (Brubaker, 1996: 5). Samuti võib juhtuda ka nii, et natsionalismid ei pruugi alati huvide ja tegevusstrateegiate poolest kokku sobida, näiteks juhul, kui riigi-välise kodumaa "rahvuslik huvi" läheb vastuollu välismaal elavate rahvuskaaslaste huvidega (Brubaker, 1996: 5). Natsionalismid on omavahel seotud ja toimivad omavahel, moodustades triadi, mis ühendab rahvusvähemusi, uusi natsionaliseerivaid riike, kus nad elavad, ja väliseid rahvuslikud "kodumaad", millesse nad kuuluvad või võivad kuuluda etnokultuuri järgi (*kuid mitte seadusliku kodakondsuse alusel*) (Brubaker, 1996: 6).

Kui meenutada ajalugu, saame kinnitust, et neid probleeme, millega meie praeguses hetkes silmitsi seisame, on poliitiliselt provotseeritud. Probleemi olemust täpsemalt sõnastades räägime konfliktidest rahvusvähemuste, natsionaliseerivate riikide ja rahvuslike kodumaade vahel, olgu siis riigisisel või -välisel tasandil. Poliitilise ruumi postkommunistlik ümberkorraldamine on toonud kaasa selle, et miljonid inimesed on saanud uue riigi kodanikuks ning „kuuluvad“ sellest alates teiste etnilistesse rahvuste hulka lisaks enda omale (Brubaker, 1996 :7). Brubaker kirjeldab oma raamatus *Nationalism Reframed: Nationhood and the National Question in the New Europe* rahvusvähemuste probleeme, millega nemad võitlesid, sh venekeelne rahvusvähemus uutes riikides. Tema sõnul oli probleemiks see, et nende etniline kuuluvus põhjustas vaidlusi kodakondsuse osas ning tekitas ebakindlust identiteedis (Brubaker, 1996 :7). Kui oleks võimalik sündmuste käiku ette ennustada ja kujutleda, milliseid probleeme poliitilised muudatused endaga kaasa toovad, siis näeksime ehk teistsugust pilti. Muudatuste tõttu pole kannatanud mitte ainult Euroopa. Näiteks Kagu-Aasias elavate hiinlaste jaoks on riigid, kus nad elavad, nende jaoks natsionaliseerivad ning Hiina on välis- kodumaa (Brubaker, 1996 :7). Brubaker oma eelmainitud raamatus toob ka paralleele *triadic nexus*'e teooriaga, tuues näite, mis eksisteeris enne poliitilise ruumi ümberstruktureerimist 20. sajandil Kesk- ja Ida-Euroopas. Näiteks Austria-Ungari impeeriumis olid omavahelised suhted pingelised serblastel (kui rahvusvähemus); Ungari osales kui natsionaliseeriv riik ja Serbia kuningriik kui välis-rahvuslik kodumaa (Brubaker, 1996 :7).

Põlvkondade konflikti kohta, nagu juba ka mainitud, võib leida palju teooriaid selle kohta, mis just sai pöördepunktiks. Kuid järelduste tegemise ajal tasub pöörata tähelepanu kõigile võimalikele teguritele. Seega edaspidi on Brubaker oluliselt täiendanud teema seda osa, mis puudutab seda, miks juhtub nii, et rahvusvähemus tunneb ennast „teisena“ ning milliseid tagajärjed selline märgistus toob.

Kultuuriliste ja poliitiliste piiride ebakõla, mis on jätnud kümneid miljoneid inimesi "oma" rahvusterritooriumist väljapoole, on toonud kaasa suurenenud tähelepanu selles osas, mis puudutab inimeste ja territooriumide rahvusliku identiteedi kuuluvuse küsimust (Brubaker, 1996: 56). Brubaker osutab mitmele grupile nagu venelased, ungarlased, albaanlased, serblased, türklased, armeenlased, usbekid ja poolakad, kellel on ambivalentne staatus, kuna nad kuuluvad elukoha ja (enamasti) ametliku kodakondsuse poolest ühte riiki ning etnilise ja kultuurilise kuuluvuse järgi teise riiki (Brubaker, 1996: 56). Kõik need rühmad seisavad silmitsi kahe vastanduva natsionalismi liigiga – natsionaliseerivate riikide natsionalismiga riigis, kus nad elavad, ja nende väliste rahvuslike "kodumaade" natsionalismidega, kuhu nad kuuluvad rahvusjärgselt (Brubaker, 1996: 56). Brubaker juhib tähelepanu asjaolule, et rahvusküsimuse kontekst ei ole *triadic nexus*'e teooria järgi alati konfliktne, ning toob näiteks Kesk- ja Ida-Euroopa riike, täpsemalt näite NSV Liidu-järgsetes riikides elavate sakslaste vähemuse kohta. Vaatamata sellele, et maailmasõja perioodil eksisteeris dünaamiline kolmikseose teooriale omane suhe sakslaste rahvusvähemuse, Kesk-Euroopa riikide ja Saksamaa kui välise kodumaa vahel, mis omakorda viis tõsiste konfliktideni, on nüüd tänu immigratsioonile ja kodanikuõigustele konflikt lahenenud. Andmete järgi, mida esitab Brubaker, lahkus sakslaste vähemus järk-järgult oma kodumaalt Saksamaale (Brubaker, 1996: 56).

Brubaker kirjeldab põhjalikult rahvusvähemuse mõistet. Tema raamatu järgi ei ole rahvusvähemus lihtsalt etnilise demograafiaga määratletud rühm, vaid see on dünaamiline poliitiline positsioon või täpsemalt öeldes perekond, mis on omavahel seotud, kuid samal ajal konkureerivatel positsioonidel. See ei ole staatiline etniline seisund, vaid kolm iseloomulikku elementi: (1) avalik kuuluvus etnokultuurilise rahvuse hulka, mis ei ole arvuliselt või poliitiliselt domineeriv etnokultuuriline rahvus, (2) nõue saada riigilt tunnustust sellele erilisele etnokultuurilisele rahvusele ja (3) selle etnokultuurilise rahvuse alusel teatava kollektiivse kultuurilise või poliitilise kuuluvuse kinnitamine (Brubaker, 1996 : 63). Rahvusvähemus on võitlusväljal kahes mõttes: esiteks on see võitlus oma õiguste ja huvide tunnustamise eest ning teiseks võitlus teatud nägemuse eest riigis, mis on natsionaliseeriv või teatud rahvusi rõhuv (Brubaker, 1996: 64). Need kaks võitlust on lahutamatud ja ainult siis, kui säilib nägemus riigist kui natsionaliseerivast või muid rahvusi rõhuvast, saab rääkida rahvusvähemuse mobiliseerimisest ja esitada sellele riigile nõudmisi (Brubaker, 1996: 64).

Mõeldes tagajärgedele, on raske midagi ennustada. Samal ajal selleks, et püüda tagada võimalikult turvalist keskkonda, tuleb toetuda eelnevatest ajaloolistest sündmustest saadud kogemustele, et vältida vigu ning sarnaseid olukordi.

Natsionalism ja usuline diskrimineerimine põhjustasid 1990. aastal konflikti Horvaatia ja Serbia vahel, mis viis Balkanil sõjani. Brubaker viitab sellele, et seda vastasseisu polnud korraldatud

Belgradist (Serbia pealinn), kuigi Serbia valitsuse poliitika rahvusvähemus-suhete osas, välismaal, mängis kahe riigi suhete kujundamisel võtmerolli. Tekst räägib ka sellest, kuidas "kodumaa" ideoloogia muutus Serbia jaoks taas aktuaalseks pärast Jugoslaavia kokkuvarisemist ning kuidas selle põhimõttega põhjendati vägivallapoliitikat ja territooriumide annekteerimist näiteks Kosovo puhul. Brubaker räägib ka sellest, kuidas natsionalism ja diskrimineerimispoliitika tõid kaasa konflikte etniliste rühmade vahel, samuti sellest, kuidas meediat ja avalikku diskursust kasutati ohvri ja ohu kuvandi loomiseks, et mobiliseerida rahvuslikke meeleolusid. Samuti on Brubakeri tekstis kinnitatud fakt, et Balkani kriisi ei ole põhjustanud ainult etniline lõhe, vaid ka keerulised ajaloolised tegurid, mis on seotud Jugoslaavia ja teiste Balkani riikide arenguga (Brubaker, 1996: 74).

See tekst kirjeldab keerulist poliitilist olukorda Jugoslaavias 1980. aastate lõpust 1990. aastate alguseni. Tekstis räägitakse omavahelistest suhetest, Serbia rahvusvähemustest, mis asuvad Horvaatias, Horvaatia valitsuse ja Serbia kodumaa vahel. Eelnimetatud pooled olid üha enam vastastikuses konfliktis ja umbusalduses. Brubaker toob välja, et olukorra halvenemises olid süüdi kõik kolm osapoolt ning näitab, et suhetepõhine, dünaamiline ja interaktiivne lähenemine natsionalistlike konfliktide analüüsimiseks võib olla kasulik, et edaspidi sarnaseid olukordi prognoosida ja lahendada. Tekstis viidatakse ka relvastatud kokkupõrgetele ja Horvaatia territooriumi osa okupeerimisele, mis viisid Jugoslaavia lõpliku lagunemiseni ning edasiste katastroofiliste tagajärgedeni Bosnias ja Hertsegoviinas (Brubaker, 1996: 75).

Horvaatia ja Serbia vahelise konflikti näitel võib aru saada, et kõik riigisisised konfliktid tuleb eos riigisisiselt lahendada.

5.1. Identiteet ja selle mõju generatsioonide lõhestumisele ja Eesti poliitikale

Identiteet on liikmelisuse kategooriad, mis põhinevad kõikvõimalikel tüpoloogiatel – sugu, rass, klass, isiksus, kast (Laitin, 1998). Laitin on oma raamatus „*A Theory of Political Identities*“ kirjeldanud, kuidas identiteet mängib rolli erinevates olukordades. Oletame, et venekeelne kodanik peab end venelaseks, kuid samal ajal ka mingil määral samastab end eestlastega, siiski teatud olukorras peab ta valiku tegema, autor tõi näiteks piirisõja. Poliitilisel tasandil on inimese identiteet oluline, samuti see, milline on tema kuuluvus ja kelleks tema ise ennast peab. Antud uurimistöös uuritakse inimese identiteeti eesmärgiga vastata küsimusele, kuhu paigutavad ennast venekeelsed elanikud Eesti poliitilisel areenil ning mis võib nende otsust mõjutada. Seega oletan, et identiteet ja selle kujunemine on tihedalt seotud sellega, kuidas ja keda valib inimene poliitikas.

„Klass, identiteet, sugu, etnilisus või multikultuursus on teemad, millega kaasneb mõiste „rühm“, kuid seda analüüsitakse harva eraldi.“ (Brubaker, R 2004:7)

Brubakeri raamatus on öeldud, et etniliste, rassiliste ja rahvusrühmade uurimisel, samuti konfliktide uurimisel etnilistel, rassilistel ja rahvuslikel teemadel, on kalduvus käsitleda neid rühmi diskreetsetelt ja käsitleda neid kui peamisi sotsiaalsete konfliktideni viinud osapooli (Brubaker R 2004: 8). Üks sotsiaalsete konfliktide uurimise meetod on grupism² ja see domineerib endiselt igapäevakeeles, meedias ja poliitilistes analüüsides (Brubaker, 2004: 9). Eelkõige peetakse rahvusrühmi jätkuvalt reaalseks indikaatoriteks ning neil on sotsiaalsetes konfliktides sügav roll. Brubaker teeb ettepaneku öelda lahti üldtunnustatud kategooriatest ja mõista etnilisi konflikte mitte rühmade vahelistena, vaid konfliktidena, milles mängivad olulist rolli nii etnilised raamid kui rahvuslik identiteet (Brubaker, 2004: 9). Brubakeri raamatus on öeldud, et etniliste konfliktide ja etnilise vägivalda peamised osapooled pole süüdi selles, et konflikt on toimunud. Oluliseks aspektiks on hoopis see, millised on organisatsioonide ja gruppide omavahelised suhted. Tavaliselt omavahelised suhted pole olnud üheselt arusaadavad. Vägivald muutub "etniliseks" (või "rassiliseks" või "natsionalistlikuks") tähenduste kaudu, mille on andnud sellele osalised, ohvrid, poliitikud, ametnikud, ajakirjanikud, teadlased, abitöötajad ja teised (Brubaker, 2004: 17). Eelnimetatud osalised tõlgendavad vägivalda sellise narratiivi abil, et see muutuks etniliseks (Brubaker, 2004: 18).

Identiteeti mõistetakse kui sotsiaalse või poliitilise tegevuse alust ning sellele vastandatakse sageli "huvi", mille eesmärk on isoleerida ja kontseptualiseerida sotsiaalse ja poliitilise tegevuse mitteinstrumentaalseid vorme (Brubaker, 2004: 34). Veidi teistsuguse analüütilise kallutatusega kasutatakse seda terminit eesmärgiga rõhutada tegevust – individuaalset või kollektiivset. Brubaker rõhutab, et see on tõenäoliselt selle termini kõige üldisem kasutusala ja seda leidub sageli koos teiste kasutusviisidega. See hõlmab kolme omavahel seotud, kuid kontrastset kontseptualiseerimise ja tegevuste selgitamise viisi. Esimene kontrast joonistub enesemõistmise ja (kitsalt mõistetava) omakasu vahel. Teine tekib üksikasjalisuse ja (oletatava) universaalsuse vahel. Kolmas jääb kahe sotsiaalse positsiooni tõlgendamiseviisi vahele. Paljud (kuigi mitte kõik) teoreetilised identiteedimõistmise suunad näevad sotsiaalset ja poliitilist tegevust kui tugevalt määratletud sotsiaalses ruumis eksisteerivat positsiooni (Brubaker, 2004: 35).

² Mõiste "grupism" viitab sotsioloogia kontseptuaalsetele probleemidele ja viitab kalduvusele käsitleda rühmi sotsiaalse maailma analüüsi põhiüksustena, mille põhjuseks võib olla esmane kalduvus mõelda sotsiaalsest maailmast sisuliselt (Brubaker, 2004). Meetod hõlmab gruppi kuulumise ja selle mõju sotsiaalsetele protsessidele kriitilist analüüsi ning alternatiivsete võimaluste otsimist sotsiaalsete kategooriate ja identiteetide konstrueerimiseks, mis oleksid avatumad, paindlikumad ja kaasavamad (Brubaker, 2004).

Identiteet on midagi, mis kõigil rühmadel on või peaks olema (vähemalt teatud tüüpi rühmadel, nagu etnilised, rassilised või rahvuslikud) (Brubaker, 2004: 35). Identiteet on see, mis inimestel (ja rühmadel) võib olla ilma, et nad seda teadvustaks (Brubaker, 2004: 35). Sellest vaatenurgast on Brubakeri arvates identiteet see, mida tuleb avastada ja milles võib eksida. Seega reprodutseerib tugev identiteedikontseptsioon marksistlikku klassi-epistemoloogiat (Brubaker, 2004: 37).

Edaspidi Brubaker pakkus oma raamatus välja võimaluse vaadelda Ukrainas elavaid venelasi. Brubakeri andmete järgi tunnistas 1989. aasta rahvaloenduse ajal umbes 11,4 miljonit ukrainlast, et nemad on oma "kodakondsuse" poolest venelased. Samal ajal tema allikad viitavad sellele, et kogutud andmete täpsus on küsitav. Lisaks sellele, et andmetes oli toodud välja segaabieli mõiste, olid ka mõisted „venelane“ ja „ukrainlane“ ähmased. Samuti tekitas küsimusi, et miks oli andmetes põhiliselt kasutatud vene keelt. Sellest lähtuvalt on ka mõistetav Brubakeri poolt koostatud järeldus, et Ukraina etnos on üsna problemaatiline selleks, et selle põhjal identiteete välja tuua (Brubaker, 2004: 53). Brubakeri arvates tuleb skeptiliselt suhtuda rahvaloenduse poolt loodud illusiooni "identiteedist" või piiritletud rühmast, ühes neis toodud ammendavate ja üksteist välistavate kategooriatega (Brubaker, 2004: 53). Identiteet on pidevalt muutuv ja ümber defineeritav ning samal ajal ei lahenda tekkinud probleeme. (Brubaker, 2004: 54). Tuginedes Brubakeri poolt esitatud raamatu infole, tuleb tõdeda, et kui varem peeti etnilisi rühmi objektiivselt eksisteerivateks, konkreetseteks ja määratletavateks üksusteks, siis viimastel aastatel seoses konstruktivistlike lähenemiste tulekuga on arusaam nendest muutunud subjektivistlikuks. Tänapäeval ei määratleta etnilisi rühmi mitte objektiivsete ühisjoonte kaudu, vaid pigem osalejate esindatuse, tajude ja identifitseerimiste läbi (Brubaker, 2004: 66).

Kaasaegses maailmas on sotsiaalse klassifitseerimise ja kategoriseerimise kontseptsioon muutumas üha olulisemaks etnilise, rassilise ja rahvusliku identiteedi määratlemisel. Senisele rahvuse definitsioonile, kus olid määravaks ühine keel, kultuur, territoorium, ajalugu, majandus, poliitiline struktuur jms, on tekkinud vastukaaluks arusaam rahvusest kui subjektiivsena tajutavast. Samuti hinnatakse, kas tekib nõudmisi rahvusliku identiteedi tasandil (Brubaker, 2004: 67). Brubakeri raamatus kirjeldatakse kaht valdkonda, kus on kujunemas uus arusaam sotsiaalsest klassifitseerimisest ja kategoriseerimisest, nende kesksest rollist ja tähendusest: ajaloolised, poliitilised ja institutsionaalsed uuringud, mis käsitlevad formaliseeritud kategoriseerimispraktikaid, ning etnograafilised ja mikrointeraktsiooniuuringud mitteformaalsete, mitteametlike klassifitseerimis- ja kategoriseerimispraktikate kohta, mida kasutavad tavalised inimesed (Brubaker, 2004: 67).

Identiteedi identifitseerimine seisneb subjekti tajumises. See, kuidas venekeelsed Eesti elanikud ennast positsioneerivad, mõjutab ka nende identiteedi. Antud magistr töö raames läbiviidud intervjuude tulemused näitavad, et vanema põlvkonna esindajad tunnevad, et nemad on Eestis võõrad. Samal ajal tõdetakse, et ka Venemaal oleks täpselt sama olukord. Selline arvamus tuli esile kõigis autori poolt läbi viidud intervjuudes. Seega on oluline, millise identiteedi venekeelne vähemus endale edaspidi valib, sest kõnealune valik mõjutab ka nende ühiskonda kuulumise tunnet. Sotsiaalne sidusus mängib olulist rolli ühiskonna sünergias. See on vastastikune kiindumus: ühiskonna moodustavad inimesed ja rühmad peavad tundma seotust üksteisega ja (poliitilise) ühiskonnaga, milles nad kõik eksisteerivad. Kiindumust omakorda ei saa olla ilma turvalisuse- ja kuuluvustundeta. Et olla ühiskonda kiindunud, peab inimene tundma, et teda austatakse kui osa tervikust (Vetik ja Helemäe, 2011: 206). Nendest tunnetest lähtuvalt kujuneb kokkukuuluvustunne, mis väljendub soovis pidada seda kohta oma koduks (*Ibid*). Varasemad uuringud on näidanud, et kuuluvustunne mängib olulist rolli nii enese suhtes positiivsena tundmisel kui ka heade suhete - ja teiste vastu usalduse loomisel. Kiindumus oma riigi ühiskonnaga suurendab ka poliitilist huvi ja osalussoovi, sealhulgas näitab valimisaktiivsust. Üks psühholoogilisi väljakutseid, millega immigrandid silmitsi seisavad, on tunne, et nad ei kuulu kuhugi. Inimese põhivajadus on kuulumine ning see vajadus paneb paika eesmärgi luua ja säilitada sotsiaalseid sidemeid ühiskonnas (Vetik ja Helemäe, 2011: 207). Uuringud näitavad, et kuuluvus avaldab mõju emotsionaalsetele mustritele ja kognitiivsetele protsessidele. Lisaks on suur osa inimese käitumisest, emotsioonidest ja mõtetest fundamentaalselt seotud motivatsiooniga ning seotuse puudumine toob erinevaid negatiivseid tagajärgi (Vetik ja Helemäe, 2011: 207). Varasem TIES uuring ja andmete analüüs näitas, et teise põlvkonna venelased ei samastu enamasti tiitlirühmaks³ märgitud kategooriaga (45% vastajatest ei teatanud, et nad kuuluvad sellesse kategooriasse) (Vetik ja Helemäe, 2011: 219). Järgnenud kvalitatiivse uurimistöö käigus selgus, et selle põhjuseks on see, et rahvuslik identiteedikategooria peegeldab sisuliselt etnilist identiteeti Eesti kontekstis (Vetik ja Helemäe, 2011: 220). Uuring näitab, et peamine venekeelsete noorte takistus selleks, et kogeda ühtekuuluvustunnet Eestis, on riigi ja enamuse poolt tekitatud surve assimilatsiooniks (*Ibid*). Analüüs näitab, et Eestiga tugeva seotuse tunnetamise tõenäosust mõjutab enim kultuurilise identiteedi ohu tajumise puudumine. Teine tegur, mis mõjutab Eestisse kuuluvustunde kujunemist, on diasporaalne identiteet. Kui pidada Venemaad kodumaaks, mõeldes Venemaale tagasipöördumisele, vähendab selline poolik kuuluvus oluliselt Eestiga ühtekuuluvuse tekkimise tõenäosust (Vetik ja Helemäe, 2011: 221). Kokkuvõttes näitab käesolev uuring, et

³ Antud uuringus mõeldi tiitlirühmaks eestlasi.

selleks, et asukohariigi suhtes tekiks ühtekuuluvustunne, on oluline teise põlvkonna identiteedi loomimise aspekt (Vetik ja Helemäe, 2011: 221). Ühise rahvusliku identiteedi loomine eeldab teatud ühisjooni, nagu ühine keel ja kultuuriväärtused (*Ibid*). Soovi riigi ja rahva identiteedist osa saada mõjutab ka see, kuivõrd edukas on inimene nt tööpostil. On olemas kindel fakt, mida uuringud kinnitavad, et venekeelsed Eesti elanikud saavad võrreldes eestlastega ligikaudu 20% vähem palka ja nende töötuse määr on märksa kõrgem (Vetik, 2017: 98). Samuti oli uuringu tulemustes selgelt näha, et venekeelsed elanikud mõistavad olukorda erinevalt. Vastajad, kelle riigi-, rahva identiteet oli tugev (50%) vastasid, et ebavõrdsuse põhjuseks on pigem isiklikud põhjused, nt riigikeel pole õpitud. Samal ajal nõrga identiteediga (80%) vastajad pigem süüdistasid Eesti riigi poliitikat (Vetik, 2017: 98).

Kui käsitleda veidi ka teemasid, mis puudutab kodakondsuseta isikuid, siis siinkohal selle uurimistöö autor teeks rõhku, et määratlemata kodakondsuse osakaal aastatega on vähenenud (Pajumets ja Orloff, 2017:162). Kuigi samal ajal hulk inimesi eelistab olla määramatu kodakondsusega. Huvi, mis on tekkinud töö raames, sellise kategooria inimeste kohta tuleb seetõttu, et nende poliitilist hoiakuid on raske hinnata. Uurimistööga alustades selle töö autor viis läbi intervjuud just suurema osakaaluga inimestega, kes on ilma kodakondsust. Huvitavaks teeb see aspekt, et vaatamata kodakondsuse puudumisele suurem osa vastajatest on Eesti riigile ja poliitikale truud. Põhjalikumalt uuringust on kirjutatud selle töö empiirilises osas. Eelmainitud intervjuud olid läbiviidud eesmärgiga, et aru saada päris näitel sellest, kuidas identiteet ja kodakondsus on seotud. Samuti autor nägi tulemustest, et noorema põlvkonna esindajad eristuvad vanemast põlvkonnast oma poliitiliste vaadete poolest.

II EMPIIRILINE OSA

6.1. Uurimismeetodid

Autori uurimistöö keskendub ühele teemale, seega otsus langes kasutada juhtumianalüüsi. See on metodoloogiline lähenemine, mida kasutatakse konkreetse juhtumites (Flyvbjerg, 2019). Juhtumianalüüsi meetodi kasutamisel, eesmärgiks oli koguda erinevaid andmeallikaid, nagu intervjuud, dokumendid, statistika, meediamaterjalid. Ning edaspidi analüüsitakse neid andmeid, et saada uuritavast juhtumist sügava arusaama ja leida püstitatud küsimustele vastuseid. Otsus kasutada juhtumianalüüsi tulenes sellest, et käesoleva meetodit kasutatakse sageli siis, kui on vaja uurida keerulisi ja mitmetähenduslikke nähtusi, mida on universaalsete teooriate või mudelite abil raske seletada (Flyvbjerg, 2019). Uurimistöö empiirilises osa esimene etapp oli taustaks läbi viidud

intervjuu, mis puudutas venekeelsete positsioneerimist ja nende identiteedi. Peale kogutud infot oli otsustatud, et oma töö raames autor soovib küsitleda erinevatest põlvkonnadest pereliikmeid. Pereliikmetega oli läbiviidud poolstruktureeritud intervjuud, sest selle töö autor eeldas, et mõned küsimused vajavad täiendamist või lisa küsimusi. Erinevalt struktureeritud intervjuudest, kus kõik küsimused on iga vastaja jaoks samad, võimaldab poolstruktureeritud intervjuu intervjueril paindlikult läheneda igale vastajale, täpsustades ja sõnastades küsimusi arusaadavam teabe saamiseks (Marshall ja Rosmann, 2016: 288). Intervjuude etapp oli kõige tülisem protsess. Autor on otsinud oma uurimistöösse respondente sotsiaal meedia kaudu ning kasutas *Facebooki* grupi. Uuringu kutse postituse all kogus hulk negatiivseid kommentaare, mis uurimistöö protsessi aeglustas. Kuid kolme kuu jooksul oli leitud peredega räägitud. Samuti selle töö autor on vabas vormis koostanud dokumendi, kus lubab respondentidele, et saadud infot ja kogutud andmeid kasutab ainult oma uurimistöös ning kõik nimed muudetakse.

6.1.1 Kvalitatiivne uurimisviis

Kvalitatiivsete andmete kogumine oli tehtud dokumentide, intervjuude ja uuringute analüüsi kaudu. Põhjuseks miks selle töö autor on valinud kõnesoleva meetodi on see, et kvalitatiivse uurimise käigus keskendutakse ühele objekti sisule ning viiakse läbi süvaanalüüsi (Laherand, 2008: 56). Selle uurimistöö nn objektideks oli venekeelne elanikkond. Politoloogias kiputakse eelistama kvantitatiivset analüüsi, sealhulgas suurte valimitega uuringuid ja formaalseid mudeleid, kuna väidetavalt on neil suurem valiidsus (Kachuyevski ja Samuel, 2018: 2). Kuid käesoleva töö raames autor otsustas siiski kasutada kvalitatiivse uurimis meetodi, sest seda saab kasutada vähesel arvul juhtumite uurimiseks (Kachuyevski ja Samuel, 2018: 5). Seega autor arvestas sellega, et planeeritud intervjuud puudutavad ainult viis peret ning valitud uurimis meetod sobib selle töö raames. Selle lähenemisviisi puhul on raskuseks see, et töö autor peab arvestama paljude muutujatega, mis võivad tulemusi mõjutada. Selle probleemi vältimiseks, raamatu „*Doing Qualitative Research in Politics*“ autorid soovivad struktureeritud ja fookuseeritud lähenemist, mis võimaldab võrrelda iga uuringu andmeid. Selle järgi meetod on jagatud kolme faasi: uuringu kavandamine, väikese arvu juhtumite uurimine ja tulemuste võrdlev analüüs (*Ibid*). Uuringu esimeses faasis oli määratud töö eesmärk, uuritavad muutujad ja hinnatud nende mõju esialgselt (*Ibid*). Seejärel oli välja valitud võrdlevaks analüüsiks sobivad juhtumid, tuvastatud muutujad ja konstrueeritud küsimused nende uurimiseks. Teises etapis viiakse läbi valitud küsimuste raames iga juhtumi süvaanalüüsi. Kolmandas etapis viiakse läbi juhtumiuuringute tulemuste võrdleva analüüsi, et teha kindlaks muutujate mõju tulemustele. Kvalitatiivse uurimis meetodi eesmärgiks oli vastata küsimustele, mis olid püstitatud töö teoreetilise materjali kaudu. Meetodi valiku argumenteerin sellega, et ükski küsitlus ei saaks anda sellist ülevaadet, mida selle uurimistöö autor

sai personaalsetes intervjuudes. Samuti uurimistöö teema on konfliktne ja inimesed suurema tõenäosusega küsitluses võivad vastata poolikult või napolisõnaliselt. Personaalne intervjuu näitas respondentide reaktsioone, näoilminguid, liigutusi jne.

6.2. Ülevaade sihtrühmast

Selle töö raames, autor on läbiviinud kümme intervjuud viies peres. Esialgu oli plaan intervjuuerida kõiki üheskoos, kuid mõnedes peredes olid tugevad konfliktid sõja teemal ja mõned isikud lihtsalt ei soovinud koos pereliikmega arutada käesoleval teemal. Respondentide seas oli üks isik ühest perest vanemapõlvkonnast ja üks nooremapõlvkonnast ning neid peresid oli viis. Edaspidi autori roll oli sujuvalt esitada teemakohaseid küsimusi uurimisteema eesmärkide saavutamiseks. Kuna uurimisteemaks on põlvkonna lõhe poliitika tõttu, küsimused olid seotud poliitikaga, kommunikatsiooniga peres ja tarbitud meediaga. Intervjuud olid tehtud erinevatel viisidel mõned respondendid olid nõus autoriga kohtuma, mõnele sobis ainult telefoni teel suhtlemine ning noortega oli vesteldud *zoomi* kaudu.

6.3. Intervjuude analüüsi tulemused

Käesoleva uurimistöö ülesandeks oli uurida põlvkonnade lõhestumist, mis tekkis Vene-Ukraina sõja tõttu. Uurimis töös püstitasin endale kolm uurimisküsimust. **Esiteks** uurida millised on põlvkonnade konflikti erinevad dimensioonid. **Teiseks** uurida milles seisnevad põlvkondade peamised erinevused nende dimensioonide lõikes. **Kolmandaks** uurida, millised on noorema põlvkonna identiteedi trendid. Läbiviidud intervjuud näitavad, et peredes tõesti on tekkinud põlvkonnade vaheline konflikt. Küsitletud respondendid olid erineva vanusega. Noorema põlvkonna respondendid olid vanuses 20, 24, 26, 33, 34 aastased. Vanema põlvkonna respondendid olid vanuses 46, 63, 64, 66 ja 73 aastased.

Alustan vastamisega esimesele uurimisküsimusele. Selleks, et uurida põlvkonnade konflikti erinevad dimensioonid, selle töö autor on läbiviinud pool- struktureeritud intervjuud. Intervjuude analüüs tõestas põlvkondade eristusi. Esiteks toon välja vanema põlvkonna positsiooni seoses peresisese konfliktiga.

Noorema põlvkonna esindajate suhtumine sõjasse on põhimõtteliselt sarnane. Küsitletud venekeelsed noored mõistavad sõja olukord teisiti võrreldes nende vanematega või

vanavanematega. Küsitletud 24-aastane Aljona (Intervjuu 2)⁴ vastas, et tema konflikt emaga algas kohe kui 24. veebruaril hakkasid tulema esimesed uudised sõjast.

„Minu jaoks oli väga ebameeldiv, et minu perekond tõesti usaldab Venemaa meediat“

Aljona märkis, et kõik teemad, mis puudutasid sõda viisid konfliktideni. Konflikt seisnes selles, et Aljona kui noorema põlvkonna esindaja püüdis seletada vanematele, et Venemaa meedia ei räägi tõtt. Aljona seisukoht on järgmine. Tema arvates on Ukrainas praegu sõda, mida on provotseerinud Venemaa. Intervjuu jooksul tema räägib, et ta kaotas selles sõjas sõbra. Samuti tema oli neli aasta jooksul kursis, kuidas Venemaa terroriseerib Ukrainat. Küsitletud 20-aastane Polina (Intervjuu 3) vastas, et tema poliitikat ei mõista, kuid igaks juhuks valib sellel teemal mitte rääkida ja kõrval seista. Tulemused näitasid, et Polina peres (täpsemalt intervjuu raames vanaemaga) suuremaid konflikte juhtunud ei ole. Autorina lisan, konfliktini pole jõudnud vaid see tõttu, et Polina on oma positsiooni poolest apoliitiline. Küsitletud 26-aastane Alina (Intervjuu 5) olukord peres oli tõsisem. Selle intervjuu puhul oli fikseeritud tugevam lõhe. Alina sõnul peale sõja algust tema suhe vanaemaga halvenes ning nendel oli jahedam suhe poole aasta jooksul. Ta rõhutas seda, et vanaema meedia eelistused nagu Vladimiri Solovyovi saated *YouTubeis*, tekitasid Alinas tugevaid negatiivseid emotsioone.

„Siis kui ma tulin külla ja tal käis Solovyovi saade ma kaua seal ei viibinud, kuid praegu reageerin sellele vähem, sest mida teha ta on siiski pereliige“

Küsitletud 33-aastane Vladislav (Intervjuu 7) samuti oli nendest noortest, kes väldib sõja teemal kodus rääkimast, sest teab, et see kindlasti viib konfliktini. Samuti ta on öelnud, et mingi sõda ei tohiks perekondi lahutada. Küsitletud Ivan (Intervjuu 9) väitis, et enda vanaisa positsioonist oli teadlik ka enne sõja algust, seega ta samuti nagu kõik vastatud noored keeldub sellel teemal perekonnaliikmetega rääkimast.

„Muidugi on raske neid mõista, vaatavad suu ammuli seda esimest kanalit ja pärast ei tea, kuidas nendega rääkida“

Vanema põlvkonna esindajate konfliktne pool seisneb selles, et nemad ei mõista, miks noored mõtlevad teisiti. Mõned intervjuud olid täiesti vastuolulised. Küsitletud 73-aastane Vladimir (Intervjuu 10), mis on Ivani vanaisa üldse ei ole teadlik sellest, et tema pojapoeg mõtleb teisiti.

⁴ Intervjuu 2 ja teised asuvad lisades. Antud märgistusega on lihtsam töös orienteeruda. Samuti käsitledes iga intervjuu osalejat, lisab käesoleva töö autor tõlgitud respondentide intervjuude lõigud jutumärkides.

Vladimir väidab, et tema ümbruskond ei saagi mõelda teisiti. Siin saab vaadelda nähtust, kus peresiselt konflikt pole alguse saanud, kuid samal ajal Ivan peab teesklema, et tema arvamus kattub vanaisa arvamusel. Küsitletud Jelena (Intervjuu 8) vastupidi on kursis, et tema poeg Vladislav pole tema arvamusel nõus. Tema sõnul märkis, ta seda, et poeg väldib sõja teemal rääkimast. Kuid Jelena arvates poja hoiak nende suhteid ei mõjuta. Jelena positsioon on muide selline, et USA on sõjas süüdi ning Venemaa on päästerõngase rollis.

„Varem iga hommik lugesin Delfi uudiseid, aga praegu seal ainult valetatakse ja mulle Eesti positsioon ei meeldi“

Küsitletud 64-aastane Ljudmilla on tõdenud, et Alinaga ta pole peagu pool aastat suhelnud. Ljudmilla intervjuus on maininud, et hiljem leppes kokku sellega, et nende arvamusel eristuvad.

„Leppisin sellega, et noored on nüüd süsteemi järgi programmeeritud ja neile on mõttetu midagi seletada“

Küsitletud 66-aastane Larissa (Intervjuu 4) on sama positsiooniga nagu teised küsitletud vanema põlvkonna esindajad. Tema arust Venemaa tegeleb erioperatsiooniga. Kuna tema lapselaps Polina oli apoliitilise positsiooniga, siis nende peres konflikti ei esinenud. Kuid samal ajal Larissa mõistab, et Eesti noored juba ei ole sellised venekeelsed elanikud nagu tema põlvkond.

„Ma saan aru, et noorem põlvkond mõtleb teisiti, sest nemad ei ole Nõukogude Liidus elanud“

Küsitletud Margarita 46- aastane (Intervjuu 1) samuti tõdes, et oma tütreaga Aljonaga väldib poliitilisel teemal rääkimisest. Enda positsiooni Margarita sõnastas järgmiselt: „ NATO on rikkunud lepinguid ja hakkas oma sõjavägesid Venemaa juurde paigutama“. Margarita tugevalt usub, et Venemaa Ukrainas on vabastaja rollis.

Nende tulemuste põhjal saab tõestada püstitatud hüpoteesi, et noorem ja vanem põlvkond on erinevate maailmavaadetega ning teatud osa venekeelsest elanikkonnast on mõjutatud vene kanalite propagandast ja usaldab Vene meediat ning see põhjustab siinsete venekeelsete seas desinformatsiooni ja lõhestumist.

Teiseks vaatleme milles seisnevad põlvkondade peamised erinevused nende dimensioonide lõikes. Peamised eristused on märgatud arvamuses, mis päriselt toimub Ukrainas. Noorema põlvkonna väited olid järgmised.

„Seal on õudne sõda, Venemaa juba ammu püüdis vallutada Ukrainat, sest seal on ressursid“

„Venemaa tungis Ukraina territooriumile ning see oli ammu planeeritud poliitiline mäng“

„Kahju on nendest inimestest, Venemaa tegi suure vea tungides Ukrainasse“

Samuti on märgatu, et noorema põlvkonna esindajad oskavad n-ö mõelda kastist välja ning püüavad asjale kõikidest nurkadest vaadata.

Viimast ei saa vanemast põlvkonnast öelda. Vanema põlvkonna esindajad näevad olukorda Ukrainas teisiti ning nende väited olid järgmised.

„Ukrainat jagatakse osadeks, sest teisiti seal rahu ei saa olla“

„Zelenski ei saanud riigiga hakkama ja tänu USA-le on seal sõda ning Venemaa pidi tulema ja päästma ohverdades enda inimestega“

„Tänu Ukrainale USA teenib raha sõja pealt“

„Seal toimus 8 aastat genotsiid ja nüüd lõpuks Venemaa ajab asja korda“

„Kui Venemaa poleks sekkunud oleks NATO Venemaad ähvardanud“

Küsitluse jooksul oli märgatud mõned sarnasused arvamustes. Annetuste küsimuses noorema põlvkonna esindajad rohkem toetavad annetusi, kuid on olemas tingimused. Põhjenduseks on öeldud, et Ukrainat peab toetama, sest inimesed peavad abi saama, aga relvad pigem pikendavad sõda. Samuti vanema põlvkonna esindajad suuremas osas toetab ainult meditsiinilisi annetusi ning relva poolsele toetusele reageerisid negatiivselt. Väited olid järgmised.

„Annetused see on kõige väiksem panus, mida saab teha“

„On tähtis, et inimesed saavad abi“

„Ravimitest rääkides ma olen nõus, kuid kui see puudutab relvi pigem mitte, sest see julgustab sõda ning ei lõpeta seda“

„Kuhu see annetatud raha läheb pole teada“

„Annetada relvi on mõttetu tegevus, Venemaa on tugevam nii kui nii“

„Toetamine relvadega ainult soodustab sõda, mina olen ainult meditsiinilise ja söögi abi poolt“

Uudiste tarbimine on ka peamiselt eristuv. Täpsemalt eristuvad tarbitavad kanalid. Noorte seas on märgatud rohkem välismaa uudised või internet. Toodi välja järgmised info kanalid: Postimees, Facebook, Tik-Tok, Instagram, Delfi, Finance, Bloomberg, Yahoo, YouTube.

Samuti ükski noor vastaja pole vene kanaleid intervjuu ajal nimetanud. Vastupidi vanema põlvkonna esindajad enne vene kanalite piiramist (Eestis), on vaadanud peamiselt kõiki vene kanaleid, mis olid saadavad. Peale piiramist osa nendest jätkas vaatama vene uudiseid interneti teel. Samuti oli märgatud, et YouTube'i platvorm muutub vanemale põlvkonnale harjumuspäraseks. Toodi välja järgmised info kanalid: PBK, REN TV, NTV Mir, RTR Rossija, YouTube, Postimees.

Erinevused on märgatud „kodumaa“ tähenduses. Intervjuude tulemused tugevalt näitavad seda, et venekeelsetel noortel ei ole kodutundeid Venemaa kohta. Venemaad nähakse kui lihtsalt riiki, mis tänaseks päevaks näitab ennast agressiivselt ja vaenulikult. Noorema põlvkonna arvamus Venemaalt:

„Varem oli sellest riigist parem arvamus, praegu saan ainult öelda, et Venemaa teenis endale terroristliku riigi staatuse“

„Putin astub Hitleri jälgedes“

„Pole võimalik kirjeldada seda viha, mida ma tunnen Putini tegevuste vastu“

„Pole Venemaal sündinud ning ei pea seda enda kodumaaks“

Vanema põlvkonna esindajad näevad Venemaad kui suurt ja tugevat riiki ning imetlevad seda. Oluline on märkida, et kõik küsitatud on Eesti kodakondsusega. Vanema põlvkonna arvamus Venemaalt:

„Venemaa on suur riik, mis ajalooliselt alati aitas ja oli headuse poolel“

„Olen alati imetlenud Venemaad“

„Venemaa on mu kodumaa, mida saab veel öelda“

„Minu juured on Venemaalt ja see on oluline“

Kolmanda küsimuseks ja ülesandeks oli uurida millised on noorema põlvkonna identiteedi trendid. Intervjuudele tuginedes saab teha järeldusi, et pikaajaline integreerimine hakkas vilja kandma. Noored identifitseerivad ennast eestlasena. Nende sõnul vaatamata sellele, et nad on sündinud venekeelsetes peredes, peavad ennast eestlastena. Väited olid järgmised:

„Ma pean ennast vene-eestlasena“

„Etniliselt olen venelane, kuid sündinud Eestis seega vene keeles rääkiv eestlane“

„Sündisin Eestis, pean ennast venekeelseks eestlaseks“

„Rahvuse poolest olen venelane, aga pean ennast eestlaseks, venekeelseks eestlaseks“

Tulemused on positiivsed ning võivad viidata sellele, et lähi tulevikus Eestist kaob venekeelset elanikkonnal identiteedi ebamäärasuse küsimus, sest nemad jäävad vene keelt rääkivateks eestlasteks.

6.3.1 Positsioneerimise teemal läbiviidud intervjuude tulemused

Autor lisab käesolevasse uurimistöösse isiklikult koostatud materjali, kus on intervjuueeritud viit vene rahvusest Eesti elanikku ja küsitatud identiteedi küsimusi. Need intervjuud olid tehtud eesmärgiga koguda algmaterjali magistritöö jaoks. Autor lisab, et kõnealuste intervjuude tulemused ei anna otseseid vastuseid käesolevatele uurimistöö küsimustele, kuid võttes antud

andmeid aluseks, on jätkatud uurimistöö kirjutamist, st neile intervjuudele on uurimustöös tuginetud. Intervjuude põhiteemad olid: õigused valimistel, poliitika ja eesti keel. Tegemist on nii venelastega, kes ei ole Eesti kodanikud, kui ka Eesti venelastega, kes on kodanikud. Edaspidi avan teemat analüüsides läbiviidud intervjuud. Respondentide nimed on muudetud.

Järgnev diskursusanalüüs on tehtud selle eesmärgiga, et uurida, kui lojaalne on noorem Eesti põlvkond Eesti ja selle poliitika suhtes. Küsitletud inimesed oli vanuse piiris 29–35 v.a Viktor, kes oli 59-aastane.

Maria on sündinud Eestis ja hetkel on eesti keele kui teise keele õpetaja. Identiteedi poolest peab ta ennast Eesti venelaseks, tema jaoks see tähendab seda, et ta elab Eestis, räägib kahes keeles ja tema suguvõsas on nii eestlasi kui venelasi. Maria rõhutab, et olles eesti keele õpetaja rollis, panustab tema Eesti kultuuri arendamisse palju rohkem kui keskmine Eesti kodanik. Ta märkis, et uurib hoolikalt Eesti ajalugu ja kultuuri ning kombeid. Töö autori küsimusele, miks ta pole oma kodakondsust vahetanud, vastas Maria, et tema sõnul suurt muutust kodakondsuse saamine tema jaoks ei tooks. Samuti mainis ta, et kunagi proovis kõnealust protsessi alustada, kuid see pidavat endaga kaasa tooma (Maria jaoks) suuri rahalisi kulutusi. Maria avas teemat, kus mainis, et tema ringkonnas on tuttavaid ja sõpru, kes on Eesti kodanikud, aga on kremlimeelsed, seega tema arust kodakondust ei tohi riigi julgeoleku teemale taandada. Samuti vastas Maria, et kui tulevikus tema ei saa mittekodanikuna poliitikas osaleda, siis otsustab ta vahetada riiki, kus elab, kuid rõhutas, et valik ei lange kunagi Venemaale. Maria jaoks moodustab poliitikas osalemine väga oluline osa elust, tema austab Eesti poliitikat ja riigi eesmärke. Maria mainis jutus, et vaatamata sellele, et ta omab hääleõigust Venemaal, ei ole ta kunagi seal valimistel osalenud. Maria narratiivis on selgelt näha truudust kodumaale, kuid sellisel juhul, kui tema kaotab oma hääleõiguse, siis tema kavatseb oma identiteeti muuta, seega antud intervjuu järelduseks on see, et identiteet on kohanemise küsimus.

Edaspidi mainis järgmine intervjuueeritav, kelleks oli tarkvaraarendaja Anton, et ta õpib hoolikalt eesti keelt ja varsti on tema plaanides kodakondust muuta, kuid ta peab ennast venelaseks ja arvab, et venelaseks tema jääbki. Tema on kolinud Venemaalt sellisel põhjusel, et nende poliitika talle ei sobinud. Siinkohal märkisin põnevat nähtust: Anton on maininud riigi kohta, kus ta on kolmkümmend aastat elanud – „nemad“. See näitab seda, et respondent on oma identiteeti muutnud pärast seda, kui kolis Eestisse elama ja positsioneerib⁵ ennast: „mina“, ei ole „nemad“.

⁵ positsioneerimise mõiste on metafoor, mis viitab asümmeetrilises (hierarhilises) sotsiaalses ruumis meie/nemad (kuuluvussuhete tüüpi) toimijatele teatud asukohtade omistamisele kirjelduse kaudu (Vetik, 2022).

Kõrge/madal-tüüpi kultuuriliste hierarhiate (moraali, korra) narratiivi konstrueerimine (Vetik, 2022).

Järgmine respondent oli jurist Aleksandra, tema elab Eestis juba kuusteist aastat ja oma kodakondust muuta ei taha. Kuid samal ajal peab ta ennast eestlaseks ja Eestit oma kodumaaks. Aleksandra abikaasa ja lapsed on Eesti kodanikud. Oma valikut mitte vahetada kodakondsust põhjendas ta sellega, et tahab mugavalt reisida Euroopas ja Venemaal. Aleksandra räägib eesti keeles puhtalt ja julgelt ning võtab pidevalt osa poliitikast ning toetab neid inimesi, kes tegutsevad Eesti heaks. Järgmine intervjuueritu oli Viktor, kes elab Eestis ja on ka Eesti kodanik. Tema sõnul poliitikas osalemisel mõtet ei ole, sest tema üleüldse suhtub Eestis toimuvasse konservatiivselt. Viktor oskab eesti keelt suhtlustasandil, kuid tema arvates selleks, et olla edukas, ei pea keelt oskama. Viktor positsioneerib ennast venelasena, kes elab Eestis: kodumaa on hetkel Eestimaa, aga tema kavatseb tulevikus liikuda mujale.

Järgmine intervjuueritav oli Konstantin, tema elab Eestis ajutiselt ning varsti peab ära sõitma, kuna ajutine elamisluba kaotab oma kehtivuse ning tänases sõjalises olukorras neid pikendada pole võimalik. Konstantin jõudis keelt veidi õppida, eriti oma äritegevuse ajal. Respondent mainis, et toetab Eesti poliitikat ning riigi huve. Positsioneerib siiski ennast venelasena, aga Venemaa poliitikat ei poolda.

Nende intervjuude põhjal võib näha, et meie ühiskond koosneb erinevatest inimestest ning need näitavad ka seda, et venekeelne noorem põlvkond usaldab ja usub Eesti poliitikat. Antud intervjuud viisin läbi eesmärgiga saada infot mind huvitavate küsimuste kohta (poliitikas osalemine, valimised, keeleoskuse tase ja kodakondsust puudutavad küsimused) veidi teise nurga alt. Intervjuude tulemused näitavad, et noorema põlvkonna esindajad eristuvad vanemast põlvkonnast oma poliitiliste vaadete poolest.

6.4. Diskussioon ja arutelu

Autori poolt koostatud uurimistöö tulemused on saadud ning püstitatud küsimustele vastatud. Töö käigus autor sai teada, millised on põlvkondade vaheliste konfliktide erinevad põhjused. Töö käigus autor leidis, et meedia tarbimine on tugevalt mõjutanud vanema põlvkonna esindajaid. Kuid saadud tulemused noorte meedia tarbimisest näitab seda, et noorema põlvkonna esindajad ei tarbi Venemaa meediat. Oletus, et vanema põlvkonna uurimisobjekt positsioneerib end sotsiaalse väljal, kus ollakse arvamusel, et Venemaa tegeleb „spetsiaalse operatsiooniga“ ning vabastab Ukrainat on tõestatud. Kõikide vanema põlvkonna respondentide vastused kinnitasid nende positsiooni. Saadud tulemusel on teada, et noored paigutavad ennast sellesse sotsiaalsesse välja kuuluva

isikuna, kes on seisukohal, et Venemaa peab agressiivset vallutussõda. Samuti vanema põlvkonna esindajad ei usalda Eesti meediat sellest väidetakse intervjuudes. Autor võib oletada, et vanema põlvkonna käitumine on seotud kognitiivse dissonantsiga⁶. Kuid selline hüpotees võiks olema täiesti teise uurimistöö teema. Tuginedes eelmainitud infole hüpotees, et noorem ja vanem põlvkond on erinevate maailmavaadetega ning teatud osa venekeelsest elanikkonnast on mõjutatud vene kanalite propagandast ja usaldab Vene meediat ning see põhjustab siinsete venekeelsete seas desinformatsiooni ja lõhestumist on tõestatud. Kuid vaatamata sellele, et peredes on konflikt, intervjuudest on näha, et inimesed püüavad olukorda muuta. Intervjueeritud inimesed on enamuses rääkinud seda, et konflikt, mis tekkis alguses on muutunud oma oleku. Inimesed rohkem saavad aru, et poliitika ei tohiks perekonnade suhteid mõjutada.

Uurimistöö käigus autor leidis, milles seisnevad põlvkondade peamised erinevused nende dimensioonide lõikes. Arvestades, et viimase kolmekümne aasta jooksul on haridussüsteemis palju muutunud, viitab see lõhele noorema ja vanema põlvkonna vahel. Praeguse noore põlvkonna jaoks sisaldab haridussüsteem rohkem teavet Eesti kultuuri, keele ja riigi väärtuste kohta. Samal ajal kui vanema põlvkonna haridusteel sisendati hoopis teistsuguseid väärtusi.

Uurimistöö käigus autor sai vastuse sellele, millised on noorema põlvkonna identiteedi trendid. Tulemused näitavad, et noorema põlvkonna esindajad on tänaseks Eesti ühiskonda täielikult integreeritud. Autori arvates selline nähtus on toimunud sellepärast, et vähemusrahvuse ühiskonda integreerimiseks pikalt kasutati assimileerumist olemasoleva etnilise või keelelise rühma kultuuriga. Samuti võib tõestada ka varasemalt läbiviidud uuringud, et noortel tööturul läheb paremini kui nende vanematel.

Autori poolt koostatud töö olulisus seisneb selles, et mõista olukorda venekeelsete peredes. Saadud tulemustest saab näha kuivõrd oluliselt muutub tulevikus venekeelne valija. Arvestades sellega, et vanema põlvkonna esindajad, kes elasid NSV-liidu ajal aastatega lähevad ära. Tähendab see Eesti poliitikale, et venekeelne valija suurema tõenäosusega muutub riigile lojaalsemaks. Sellist tulemust võib garanteerida selle pärast, et noorema põlvkonna esindajad ei tunne seost Venemaaga ning vastupidi soovib täiuslikult kuuluda Eesti ühiskonda nimetades ennast "eestlasena".

⁶ Kognitiivne dissonants on psühholoogilise ebamugavuse seisund, mis tekib siis, kui inimesel on kaks või enam vastandlikku uskumust, mõtet või tunnet. Inimene võib kogeda kognitiivset dissonantsi, kui tema uskumused ei ühti tema käitumisega, kui ta puutub kokku teabega, mis on vastuolus nende uskumustega või kui ta peab tegema valiku(Festinger, 1957: 5).

KOKKUVÕTE

Magistritöös uuriti Ukrainas 2022. aasta veebruaris puhkenud sõja mõju Eesti venekeelsele elanikkonnale ning nende arvamuse erinevusi Venemaa agressiooni kohta Ukrainas. Kõik püstitatud küsimused said vastatud ning hüpotees tõestatud. Uuringu tulemusena selgus, et noorem põlvkond saab infot laiemalt Eesti ja rahvusvahelisest meediast, samas kui vanem põlvkond on tugevalt mõjutatud Venemaa meediaga. Töös leiti, et vanema põlvkonna esindajad usuvad Venemaa positsiooni, et Ukrainas toimuv „erioperatsioon“, samal ajal kui noorem põlvkond peab Venemaa tegevust Ukrainas agressiivseks vallutussõjaks. Autor uuris ka konfliktide põhjuseid, mis on tingitud erinevatest arvamustest ja leidis, et meedia tarbimine on olnud suureks mõjuteguriks. Töö eesmärk oli leida ka võimaliku lahenduse lõhestuse probleemile. Intervjuude jooksul autor märkas, et kõige parem viis konflikti lahendamiseks on läbirääkimine ning teineteise austamine. Samuti autor selle töö raames on leidnud olulise tulemuse nagu noorte täielik integreerimine. Täpsustuseks autor ei ole eraldi integreerimist uurinud, kuid intervjuudest saadud tulemused näitavad seda, et venekeelsed noored ei leia, et Venemaa on nende välis-kodumaa. Samuti noortel on tugev seiskoht käimasoleva sõja kohta. Nende tulemustele tuginedes autor põhjendab, kuivõrd oluliselt muutub Eestis venekeelne valija.

Kasutatud allikad

Anderson, B. (1983) *Imagined Communities Reflections on the Origin and Spread of Nationalism*

https://is.muni.cz/el/1423/jaro2016/SOC757/um/61816961/Benedict_Anderson_Imagined_Communities.pdf

Barrera, O., Bensidoun, I., Edo, A. (2022) *Second-generation immigrants and native attitudes toward immigrants in Europe*

<https://www.proquest.com/docview/2696748640/39C97C923F224ADDPQ/7?accountid=33163>

Brubaker, R. (1996) *Nationalism Reframed: Nationhood and the National Question in the New Europe* https://nationalismstudies.org/wp-content/uploads/2021/03/Nationalism-Reframed-Nationhood-and-the-National-Question-in-the-New-Europe-by-Rogers-Brubaker-z-lib.org_.pdf

Brubaker, R. (2004) *Ethnicity without groups*

<https://seminariosocioantropologia.files.wordpress.com/2017/11/ethnicity-without-groups.pdf>

Chimienti, M., Bloch, Alice, Ossipow, L., Wenden, C. (2019) *Second generation from refugee backgrounds in Europe*

<https://www.proquest.com/docview/2288659032/fulltextPDF/CB1D05F091FA42D6PQ/1?accountid=33163> DOI:10.1186/s40878-019-0138-2

Csergő, Z., Kallas, K., (2022) *THE IMPACT OF RUSSIA'S WAR ON UKRAINE ON RUSSOPHONE MINORITIES IN THE BALTIC STATES*

http://www.bearnetwork.ca/wp-content/uploads/2022/05/P4_Csergo-Kallas_v2.pdf

Erbsen, H., Pöldre, S. (2022) *Is all Russian news the same? Framing in Russian news meedia generated by the Yandex news algorithm for the United States, Estonia, and Russia.*

<https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/14648849211069237>

Err (14.03.2022) *Esimese kanali töötaja tungis „Vremja“ saate eetrisse üleskutsega sõda lõpetada.* <https://rus.err.ee/1608531874/sotrudnica-pervogo-kanala-vorvalas-v-jefir-programmy-vremja-s-prizyvom-ostanovit-voynu> Vaadatud 17.03.2022.

Err(18.08.2022) *Narva tanki lammutamine tõi kaasa suurimad küberrünnakud ja esimeseid peale pronksiööd.* <https://rus.err.ee/1608688345/demontazh-narvskogo-tanki-privel-k-krupnejshim-kiberatakam-so-vremen-bronzovoj-nochi> Vaadatud 17.02.2023

Festinger, L. (1957) *A theory of cognitive dissonance*.
<https://ru.scribd.com/document/502786540/Leon-Festinger-A-Theory-of-Cognitive-Dissonance>

Flyvbjerg, B. (2016) *Five Misunderstandings About Case-Study Research*
https://moodle.edu.ee/pluginfile.php/3634128/mod_resource/content/1/1.%20Flyvbjerg%20five%20misunderstandings%20about%20case%20study%20research.pdf

Fukuyama, F. (2018) *Identity: the demand for dignity and the politics of resentment*
https://psipp.itb-ad.ac.id/wp-content/uploads/2020/10/Francis-Fukuyama-Identity_-The-Demand-for-Dignity-and-the-Politics-of-Resentment-0-Farrar-Straus-and-Giroux.pdf

Georgiou, M. (2013) *Diaspora in the Digital Era: Minorities and Media Representation*
<https://www.proquest.com/docview/1696162402/fulltextPDF/E800092B31934A65PQ/1?accountid=33163>

Hobsbawm, E. (1994) *The age of extremes 1914-1991*.
https://imwerden.de/pdf/hobsbaum_epokha_krajnostej_korotky_dvadtsaty_vek_1914-1991_2004_ocr.pdf

Infogram (2020) 20 aastat lõimumisuuringuid Eestis. Vaadatud 15.12.2022.
<https://infogram.com/meedia-ja-infovali-1hxr4zx0ymejq6y?live>

Kachuyevski, A., Samuel, L.(2018) *Doing Qualitative Research in Politics Integrating Theory Building and Policy Relevance*.
<http://ndl.ethernet.edu.et/bitstream/123456789/58900/1/90.pdf.pdf>

Kantar Emor (2022) Teleauditooriumi ülevaade veebruaris 2022. Vaadatud 15.12.2022.
<https://www.kantaremor.ee/pressiteated/teleauditooriumi-ulevaade-veebuaris-2022/>

Kilner, J. (23.08.2022) *Kremlin's pro-war propaganda is so boring a quarter of Russian TV viewers are switching off*. Allikas Telegraph: <https://www.telegraph.co.uk/world-news/2022/08/23/kremlins-pro-war-propaganda-boring-quarter-russian-tv-viewers/> Vaadatud 01.02.2023.

Kramsch, C. (2000) *Language and culture*.

https://www.homeworkforyou.com/static_media/uploadedfiles/Language_&_Culture_STD.pdf

Krumm, K. (2021) Eesti tööturu etnilist ebavõrdsust kujundavad hoiakud ja väärtused eri rahvusgruppide subjektipositsioonide kontekstis

<http://publications.tlu.ee/index.php/actapoliticaestica/issue/view/120>

Kultuuriministeerium (2020) Eesti Integratsiooni Monitooring 2020. Vaadatud 15.12.2022.

<https://www.kul.ee/eesti-integratsiooni-monitooring-2020>

Klementi, J. (09.03.2023) *Muutus aastaga: Vene kanaleid vaadatakse ja usutakse oluliselt vähem.*

Allikas ERR: <https://www.err.ee/1608908978/muutus-aastaga-vene-kanaleid-vaadatakse-ja-usutakse-oluliselt-vahem> Vaadatud 2.04.2023.

Laherand, M.-L. (2008). Kvalitatiivne uurimisviis. Tallinn: infotrükk

<https://www.etera.ee/zoom/1930/view?page=1&p=separate&tool=info>

Laitin, D. (1998) *A theory of political identities.*

https://is.muni.cz/el/1423/jaro2010/SOC763/um/lecture_8/8_1_8a-Laitin1.pdf

Marshall, C., Rossman, G. (2016). *Designing Qualitative Research.*

<http://library.lol/main/DC687DE6DA53FE2903AF8CA5E9720414>

Pajumets, M., Orloff, B. (2017) *Kodakondsusetus Eestis ja Euroopa Liidus: tänased praktikad ja võimalikud lahendused*

<http://publications.tlu.ee/index.php/actapoliticaestica/article/view/693>

Pérez-Escoda, A (2022) *Infodemic and Fake News Turning Shift for Media: Distrust among University Students*

<https://www.mdpi.com/2078-2489/13/11/523>

Pettai, V. (2007). *Explaining ethnic politics in the Baltic States: Reviewing the triadic nexus model.* <http://dx.doi.org/10.1080/01629770500000291>

Pomerantsev, P. (2019) *This Is Not Propaganda: Adventures in the War Against Reality.*

<https://globalbooks.site/?book=057133864X>

Raun, A.(08.07.2006) *Pronkssõdur olla ei ole uhke ja hää.* Allikas Postimees

<https://sakala.postimees.ee/2173693/pronkssodur-olla-ei-ole-uhke-ja-haa> Vaadatud 15.02.2023

Severreal (24.02.2023) „Sõda on rahu“. Kuidas valetab propaganda ja kas on sellele ravi.

<https://www.severreal.org/a/kak-vret-propaganda-i-mozhno-li-vylechit-ot-ee-vliyaniya-/32278330.html> Vaadatud 06.04.2023.

Strömbäck, J., Djerf-Pierre, M., Shehata, A. (2016) *A Question of Time? A Longitudinal Analysis of the Relationship between News Media Consumption and Political Trust*

https://www.researchgate.net/publication/283851396_A_Question_of_Time_A_Longitudinal_Analysis_of_the_Relationship_between_News_Media_Consumption_and_Political_Trust

Vetik, R., Helemäe, J. (2011) *The Russian Second Generation in Tallinn and Kohtla-Järve : The TIES Study in Estonia*

<https://www.proquest.com/docview/2131772405/bookReader?accountid=33163>

Vetik, R. (2017) Riigirahva identiteet eestlaste ja eestivenelaste seas

<http://publications.tlu.ee/index.php/actapoliticaestica/article/view/691/pdf>

Vetik, R. (2019) *National Identity as Interethnic (De)mobilization: A Relational Approach*

https://www.researchgate.net/publication/333438728_National_Identity_as_Interethnic_Demobilization_A_Relational_Approach

Vetik, R. (2022) *Soomeugriluse strateegiad eestlaste identiteediprojektides*

<https://mail.google.com/mail/u/0/#inbox?projector=1>

LISA 1 Intervjuude transkribeerimine

Legend

I tähistab mind kui intervjuerijat ja R on respondent

Intervjuu 1 Margaritaga 28.01.2023, 21 minutit ja 15 sekundit

I: добрый день Маргарита, ` в моих правах отметить, что интервью записывается. Запись я буду использовать `исключительно в своей дипломной работе= и ваши данные останутся анонимными. Назовите ваш возраст и город проживания.

R: мне 46 лет =город Валга.

I: кто вы по национальности?

R:русская.

I: кем вы себя считаете эстонкой или русской?

R: (.) ну (.) как бы я = русская эстонка. Я НЕ МОГУ СЕБЯ СЧИТАТЬ ТОЛЬКО РУССКОЙ ИЛИ ЧИСТОЙ ЭСТОНКОЙ.

I: Можете ли вы сказать, что вы патриот Эстонии?

R: (0,5) Ну =да ` я патриот.

I:какой ваш `основной источник информации?

R:(.) газеты (.) новости в интернете=POSTIMEES=DELFI.

I:как изменились ваши отношения с младшим поколением, а точнее с вашей дочерью Аленой после вторжения России на Украину?

R: (.) МЫ обходим углы ((paetab)) у нас разные мнения на счет войны.

I: ` в чем состоит разность ваших мнений?

R: ` я счиаю, что Россия делает все правильно= молодое поколение считает иначе.

I: каким образом вы понимаете что Россия делает все правильно?

R: НАТО нарушило договор= внедряет свои силы БЛИЗКО к границе России=это нарушение договора (0,5) ` поэтому Россия производит такие военные действия.

I: `как разные мнения по поводу вторжения России в суверенную, то есть в независимую страну повлияли в общем на отношения в семье?

R: `да= никак = не= повлияли (.) КАЖДЫЙ остается при своем мнении.

I: `расскажите свою точку зрения, что же происходит на Украине сейчас?

R: `на Украине сейчас происходит война= делят ее на все части = кому чего достанется, убивают людей.

I: `считаете ли= вы = что и у России есть вина за происходящее?

R: это нельзя назвать ПРАВИЛЬНЫМ = это ДАЛЕКО не правильно, но ` видно не было другого решения.

I: `изменилась ли ваша точка зрения относительно политики от того что было раньше, допустим в 2020 году?

R: (.) мнение КОНЕЧНО ИЗМЕНИЛОСЬ = жизнь стала хуже= на всех это повлияло(.) на экономическом уровне И НА ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ УРОВНЕ.

{—}

I: ` что вы думаете о ведении политики в Эстонии?

R: `мне не нравится как ведут политику в Эстонии ((paetab)) ТРАТИТСЯ МНОГО СРЕДСТВ на вооружение ` о людях совсем не заботятся (.) заботятся только о своем кошельке

= если бы они ((эстонские политики)) вели нормально `внутреннюю политику было бы правильной= слишком сильно пропагандируют военную тему = это неправильно. Люди теряют работу= санкции=эти [бесполезные?] .

I: `есть ли у вас партия фаворит?

R: `идеальной партии нету=но больше нравится центристская.

I: `возникало ли чувство, что мнение члена семьи влияет на ваше мнение?

R: (.) [нет?].

I: `было ли сложно из-за разных точек зрения обсуждать эстонскую внутреннюю политику?

R: (.) общество МОЕГО=или=еще более старшего поколения [поддерживает?] (.) `с младшим мнения расходятся.

I: `изменилась ли частота обсуждения политики в обществе, в семье после событий на Украине?

R:(.) МЫ О ПОЛИТИКЕ= ВООБЩЕ РАНЬШЕ НЕ РАЗГОВАРИВАЛИ= И НЕ ИНТЕРЕСОВАЛИСЬ ЕЙ =ПОСЛЕ НАЧАЛА войны `каждый день эта тема присутствует.

I: `как вы относитесь в тому, что в поддержку Украине было сделано много пожертвований?

R:(.) [нормально отношусь?] ЕСЛИ ЭТО КАСАЕТСЯ НЕ ВООРУЖЕНИЙ= а если это поддержка=как `приютили, дали жилье, медицинскую помощь и гуманитарную помощь=одежды=еды `это конечно.

I: `что вы думаете о России?

R: (.) РОССИЯ ВЕЛИКАЯ ДЕРЖАВА = она `всегда всем помогала (.) и `всегда она была права=у меня такое мнение.

I: `к какой стране вы относите свои интересы?

R: я отношусь к Эстонии =Я ТУТ РОДИЛАСЬ=ВЫРОСЛА `считаю что я на эстонской стороне и дом мой Эстония =ЭТО СТО ПРОЦЕНТОВ.

I: `можете ли вы сказать откуда возникла такая любовь к России?

R: `((смеется)) `Это родина моих предков=корни =то= оттуда (.) и там живут наши [родственники?].

I: `А вы с ними общаетесь?

R: (.) [нет?]

I: `Смотрите ли вы Российские каналы?

R: (.) ((смеется)) уже =нет=уже все отключили, раньше смотрела.

I: `какие три канала были ранее наиболее популярны для вас

R: `первый канал =канал россия (.) и НТВ.

I: `каким образом=вы еще узнаете о российских новостях?

R: (.) специально новости не ищу (.) в **Фэйсбуке** попадают публикации.

I: `смотрите ли вы эстонские новостные каналы?

R: ((выдыхая)) нет.

I: `зарубежные новостные каналы?

R: (.) иногда смотрю новостной еврейский канал.

I: ` какие источники информации вы предпочитаете смотреть?

R: ну= вот =я =говорю= Postimees только читаю.

I: `согласитесь ли вы с мнением, что Украина сейчас воюет за всю Европу?

R: (0,4) да= потому =что ` Европа поставляет им вооружение и с помощью Украины они воюют с Россией.

I: `сталкивались ли вы с притеснением в Эстонии?

R: (0,5) такого сильного притеснения не= было, но в =общем чувствуется.

I: ` как оно проявляется?

R: (.) в незнание языка= например, когда идешь к врачу но = это = так =же и моя вина ((смеется)).

I: `имея ту информацию о которой вы осведомлены на сегодняшний день, как вы считаете двигаемся ли мы в правильную сторону в эстонской политике?

R: я считаю что мы двигаемся не в ту сторону =нужно прекратить поставку оружия и заняться своей политикой.

I: `может ли эстонское государство по вашему мнению как- то помочь решить сложившийся конфликт поколений ?

R:(0,4) это очень сложный вопрос, как государство может помочь в конфликте поколения, я= думаю что= нет.

I: `какие меры государство и общество может принять для разрешения или смягчения конфликта?

R: (.) нас раньше учили так, что МЫ ДЕТИ СОВЕТСКОГО СОЮЗА = да так сказать = у нас такое учение было, это наше воспитание, возможно старый устой действительно у нас и остался.

Intervjuu 2 Aljonaga 08.01.2023; 19 minutit 34 sekundit

Интервью с Аленой:

I: ` добрый день Алена, в моих правах отметить, что интервью записывается. Запись я буду использовать исключительно в своей дипломной работе и ваши данные останутся анонимными. Назовите ваш возраст и город проживания.

R: мне 24 года, я проживаю в городе Таллинн.

I: `Кто вы по национальности?

R: я = русская.

I: ` кем вы себя считаете эстонцем или русской?

R:(.) ((улыбается)) РУССКОЙ ЭСТОНКОЙ.

I: `можете ли вы сказать, что вы патриот Эстонии?

R:((улыбается)) ну гимн знаю, язык знаю (.) страну люблю, но= не =назову себя патриотом.

I: `какой ваш основной источник информации?

R: соц =сети, я телевизор вообще не =смотрю, читаю иногда Postimees и в Фейсбуке публикации.

I: как изменились ваши отношения со старшим поколением, а точнее с вашей матерью Маргаритой после вторжения России на Украину?

R: (.) ((выдыхая)) первое время было сложно потому =что НАШИ МНЕНИЯ СРАЗУ РАЗОШЛИСЬ и все доходило всегда =до конфликта, сейчас мы= на =эту тему не говорим или уважаем мнение друг=друга, семья важнее войны.

I: как разные мнения по поводу вторжения России в суверенную, то есть в независимую страну повлияли в общем на отношения в семье?

R: как=с я уже сказала это были конфликты и споры, мне было неприятно принимать тот факт =ЧТО МОЯ МАТЬ, ОТЕЦ БАБУШКА И ДЕДУШКА верят России а= не всему миру.

I: расскажите свою точку зрения, что же происходит на Украине сейчас?

R: УЖАСНАЯ ВОЙНА, у= меня =там погиб друг, (0,7) он воевал там 4 года, все= это время Россия пыталась захватить Украину и это все длится уже очень долго.

I: изменилась ли ваша точка зрения относительно политики от того что было раньше, допустим в 2020 году?

R: ДА (.) изменилась вера в безопасность, я =боюсь жить в Эстонии, ведь война может и к нам прийти, но=я очень надеюсь на= лучшее.

I: что вы думаете о ведении политики в Эстонии?

R:(.) сейчас `все кажется не= таким как раньше, я считаю уровень жизни очень упал (.) я несколько раз покупала людям еду потому= что они были голодны, страна не должна допускать такого. Я признаюсь что =не ходила на выборы в этом году потому =что ни одна партия мне не= нравилась.

I: было ли сложно из-за разных точек зрения обсуждать эстонскую внутреннюю политику?

R:((смеется)) наши обсуждение это = скорее высмеивание всех действующих политиков у руля.

I: изменилась ли частота обсуждения политики в обществе, в семье после событий на Украине?

R: ОЙ = НЕ= ТО СЛОВО сейчас эта политика вместо всех других тем, так если посмотреть вся жизнь сплошная политика и дело даже не в войне.

I: возникало ли чувство, что мнение члена семьи влияет на ваше мнение?

R: (.) нет, такого не было. Повлиять хотели но не получилось у меня своя голова на плечах.

I: было ли сложно из-за разных точек зрения обсуждать эстонскую внутреннюю политику?

R: `с =эстонцами вообще =нет никаких проблем, с русскими подружками все= гораздо сложнее, успели поссориться на =эту тему.

I: как вы относитесь в тому, что в поддержку Украине было сделано много пожертвований?

R: я= рада, что пострадавшие получили помощь и еду. ЭТО ВСЕ= ТАК УЖАСНО и жертвования это меньшее что мы могли сделать.

I: что вы думаете о России?

R: раньше я была лучшего мнения об этой стране, сейчас без комментариев.

I: но все же, как думаете название страны террориста она заслужила?

R: БЕЗУСЛОВНО(.) мне =не описать эту злость= что= я испытываю по отношению к Путину и его действиям.

I: смотрите ли вы Российские каналы?

R: нет, я= вообще телевидением не увлекаюсь. Мои новости это соц= сети и иногда Postimees.

I: согласитесь ли вы с мнением, что Украина сейчас воюет за всю Европу?

R: (.) да =нет, ЗА= СЕБЯ они воюют. Насколько= я помню в= евросоюз они = не входят поэтому просто отдельная страна пытается выжить и вытолкнуть врага.

I: сталкивались ли вы с притеснением в Эстонии?

R: (.) мне никто в лицо не= кричал =что я русская и должна уехать из Эстонии, `но скажу так, кожей иногда чувствовала что= я чужая в некоторых компаниях.

I: имея ту информацию о которой вы осведомлены на сегодняшний день, как вы считаете двигаемся ли мы в правильную сторону в эстонской политике?

R: пока =что= я думаю мы никуда не= двигаемся, а стоим на месте.

Intervjuu 3 Polinaga 08.01.2023; 14 minutit 55 sekundit

Интервью с Полиной

I: добрый день Полина, ` в моих правах отметить, что интервью записывается. Запись я буду использовать `исключительно в своей дипломной работе= и ваши данные останутся анонимными. Назовите ваш возраст и город проживания.

R: мне 20 лет, я из Тарту.

I: ` кто вы по национальности?

R: русская.

I: кем вы себя считаете эстонцем или русской?

R: я (.) ну ведь в Эстонии если живу = то эстонка.

I: можете ли вы сказать, что вы патриот Эстонии?

R: (.) (смеется) но нет патриотом себя назвать не могу, но считаю если живешь в Эстонии = то должен разговаривать на эстонском (.) уже сложилось такое общественное мнение.

I: какой ваш основной источник информации?

R: `я не читаю никакие новости, но через знакомых узнаю события.

I: как изменились ваши отношения со страшим поколение то= есть с вашей бабушкой Лариссой после вторжения России на Украину?

R: (.)эту тему я всегда хочу обходить= стороной, поэтому не приходилось с бабушкой ничего обсуждать.

I: какие мысли у вас возникли, когда узнали про вторжение России на территорию Украины?

R: (.) сложно что=то выделить, мне было жаль людей которые умирали, но было интересно почему так произошло >...< было чувство что я от этой войны далеко.

I: `расскажите свою точку зрения, что же происходит на Украине сейчас?

R: там война (.) я думаю если сам там не побываешь = то не поймешь реального происходящего.

I: `изменилась ли ваша точка зрения относительно политики от того что было раньше, допустим в 2020 году?

R: `я никогда за политикой не следила.

I: `можете= что=то сказать о политики в Эстонии?

R: для=меня больше всего запомнилась центристская партия, перед выборами они всегда подходили и рекламировали себя.

I: `возникало ли чувство, что мнение члена семьи влияет на ваше мнение?

R: (.) я никак в политику не вникаю `поэтому наверное нет.

I: `изменилась ли частота обсуждения политики в обществе, в семье после событий на Украине?

R: ДА ЭТО ИЗМЕНИЛОСЬ, особенно много стало политических тем в о=соц=сетях.
>...<

I: `что вы думаете о России?

R: ничего сказать не= могу (.) [слышала что?] Путин идет по= стопам Гитлера.

I: `смотрите ли вы Российские каналы?

R: нет.

I: `смотрите ли вы Эстонские каналы?

R: нет.

I: `смотрите ли вы зарубежные каналы?

R: нет.

I: `какой ваш основной источник информации?

R: в основном это соц=сети Tik-Tok, Instagramm, Facebook, но ЗА ПОЛИТИКОЙ я не слежу.

I: `согласитесь ли вы с мнением, что Украина сейчас воюет за всю Европу?

R: (.) не знаю не= могу ответить на этот вопрос.

I: `сталкивались ли вы с притеснением в Эстонии?

R: (.) нет= никогда такого не= было.

I: `имея ту информацию о которой вы осведомлены на сегодняшний день, как вы считаете двигаемся ли мы в правильную сторону в эстонской политике?

R: это= не мое мнение, а =то =что я слышу в обществе, то = что ничего хорошего сейчас не =происходит и не= планируется.

I: `может ли эстонское государство по вашему мнению как- то помочь решить сложившийся конфликт поколений ?

R: (.) навреное = нет.

I: `какие меры государство и общество может принять для разрешения или смягчения конфликта?

R:((выдыхает))незнаю.

Intervjuu 4 Larissaga 19.04.2023; 24 minutit 35 sekundit

I: `Добрый день Лариса в, моих правах отметить, что интервью записывается. Запись я буду использовать исключительно в своей дипломной работе и ваши данные останутся анонимными. Назовите ваш возраст и город проживания.

R: ` мне 66 я из города Тарту.

I: ` Хорошо, кто вы по национальности?

R: . по национальности я русская,(.) но я считаю себя русской европейкой.

I: `можете ли вы сказать, что вы патриот Эстонии?

R: да= могу, я всегда болею за Эстонию, хочу что= бы здесь((в Эстонии)) всегда все= было хорошо, учились дети и знали эстонский язык.

I: `какой ваш основной источник информации?

R: новости по= телевизору смотрю, (.) иногда слушаю радио

I: `как изменились ваши отношения с вашей внучкой Полиной после вторжения России на Украину?

R: `отношения остались прежними, как дружили так и дружим. Но я в= целом понимаю что= молодое поколение думает немного иначе ведь они не= жили в = советском союзе.

I: `как разные мнения по поводу вторжения России в суверенную, то есть в независимую страну повлияли в общем на отношения в семье?

R: не =могу сказать о= каких= то изменениях(.) я думаю =что моя семья думает та=к же как= и= я.

I: `расскажите свою точку зрения, что же происходит на Украине сейчас?

R: по= моему мнению на Украине сейчас происходят вообще не= понятно = что. Мне одинаково жалко людей с обеих сторон. Мне жалко родственников на= Украине и жалко родственников в= России.

I: `изменилась ли ваша точка зрения относительно политики от того что было раньше, допустим в 2020 году?

R: `я сильно в политику не= вникала, ну= надо подумать что= было за эти года.>...< Вся эта неразбериха= на Украине началась еще в 2016 году. И у меня от= этой= всей ситуации ЧУВСТВО БОЛИ и непонимания, что =это действительно происходит.

I: `что вы думаете о ведении политики в Эстонии?

R: `я думаю= что Эстония должна идти в= том русле где= она сейчас находится. Если мы находимся в Европе то= мы и должны идти дальше вместе как говорится одним стадом.

I: `возникало ли чувство, что мнение члена семьи влияет на ваше мнение?

R: НЕТ у нас общая точка зрения, у= всех членов семьи.

I: `было ли сложно из-за разных точек зрения обсуждать эстонскую внутреннюю политику?

R:(.) я думаю мнение людей не= совсем совпадает с точкой зрения правительства. В каждой стране есть разные партии которые думают по разному. Правящая партия ведет за собой людей, но= люди не= всегда с этим согласны..>...<

I: изменилась ли частота обсуждения политики в обществе, в семье после событий на Украине?

R: в нашей семье ((смеется)) про политику мы стараемся не разговаривать.

I: а почему?

R: ну потому= что= у= нас очень много родственников в России и= мы русские в Эстонии и= поэтому нам об= этом говорить очень больно, дабы не травмировать друг= друга. Мы просто наблюдаем за= ситуацией.

I: как вы относитесь в тому, что в поддержку Украине было сделано много пожертвований?

R: очень хорошо отношусь, потому = что действительно всем людям нужно помогать. Ведь на Украине тоже сейчас раскол (.) к= поставкам оружия я= отношусь негативно, потому= что Россия сильна страна, а поставка оружия только подбадривает войну.

I: что вы думаете о России?

R:(.) ну= что я думаю я всегда ее любила и восхищалась= ею..>...<

I: а чем восхищались?

R:СИЛА ЕДИНЕНИЯ НАРОДА, Россия очень многонациональна >...< там национальностей не= делят и не= осуждают за вероисповедание. >...<

I: смотрите ли вы Российские каналы?

R:(.) ну= я скажу= так мы смотрим то= что доступно на YouTube.

I: а по телевизору раньше какие каналы смотрели?

R:ну все= которые нам давали смотреть=смотрели. Первый= канал, рент=тв, нтв(.) там же не=только политика была, было много развивающих передач.>...<

I: эстонские каналы?

R: ну= иногда что= то смотрим но не= про политику. Другой раз даже приходится выключать радио потому= что такой ненавистью все пропитано. Вот= на= радио= 4= когда политические передачи включают, нужно после этого пить успокоительные ТАМ СТОЛЬКО ПРО НАС ((про русских)) гадости говориться.

I: смотрите ли вы зарубежные каналы?

R:нет.

I: согласитесь ли вы с мнением, что Украина сейчас воюет за всю Европу?

R:(.) я считаю= что вся Европа воюет руками Украины. Ну= там происходит полная неразбериха, воюет= же и западная Украина и восточная..>...<

I: сталкивались ли вы с притеснением в Эстонии?

R: (.) ну были эпизоды.>...<

I: имея ту информацию о которой вы осведомлены на сегодняшний день, как вы считаете двигаемся ли мы в правильную сторону в эстонской политике?

R:(.) затрудняюсь сказать.(.) ну в целом идем в правильном направлении, за изучение эстонского языка взялись..>...< но русские школы должны обязательно остаться для сохранения культуры.(.) конечно мы= уже не =такие русские в будущем будем, но

культура не= должна забываться. >...< На счет остальной политики сейчас некрасиво политики поступают отбирая деньги у народа.>...<

Intervjuu 5 Alinaga 21.12.2022, 27 minutit ja 55 sekundit.

Интервью 21.12 Алина

I: `Добрый день Алина, моих правах отметить, что интервью записывается. Запись я буду использовать исключительно в своей дипломной работе и ваши данные останутся анонимными. Назовите ваш возраст и город проживания.

R: `Добрый день, мне 26 год я живу в Таллинне, но сама из Нарвы.

I: `Хорошо, кто вы по национальности?

R: Ну как сказать (.) я русская, но считаю себя конечно русской = эстонкой =я родилась в Эстонии, в русской семье. Хотя = в России я не чувствую себя русской. Скажем я так я русская= эстонка.

I: `можете ли вы сказать, что вы патриот Эстонии?

R:(0,5) я люблю свою страну я = тут родилась, но день независимости не справлю. Скажу= так я хочу чтобы тут `всегда был мир.

I: `какой ваш основной источник информации?

R: `Я очень часто сижу в соц =сетях это= Фейсбук, иногда читаю Postimees= Delfi. Телевизор уже сто= лет не смотрела.

I: `как изменились ваши отношения с вашей бабушкой Людмилой после вторжения России на Украину?

R:(.) там получается ((выдыхает)) такая история (.) когда= все это началось я вообще была в= шоке и не верила в то =что происходит. Когда я встречалась с = бабушкой, с ней было невозможно говорить на эту тему. У нее совсем другое мнение мягко говоря. >...< После начала войны отношения с бабушкой испортились.

I:Получается вы совсем перестали общаться с бабушкой?

R:(.) нет =ну мы общаемся, все =таки= же семья, но =на тему политики не говорим. Но когда приходя в=гости она смотрит по YouTube передачи Соловьева ((пропагандист)) я ухожу просто домой. Она не понимает, что= там все врут. Мы какое=то время не общались, ну а потом страсти поутихли, а я стала меньше реагировать на все, НУ =ЧТО= ТУТ УЖЕ СДЕЛАЕШЬ.

I: `расскажите свою точку зрения, что же происходит на Украине сейчас?

R:ну= как= я= уже и сказала это ужасные убийства людей. Россия пытается отобрать ресурсную страну.

I: `изменилась ли ваша точка зрения относительно политики от того что было раньше, допустим в 2020 году?

R: `мнение было другое, все= таки у =меня много друзей и в России и Украине, меня не =сильно раньше интересовала политика, но вот после войны взглянула на= все иначе.

I: `что вы думаете о ведении политики в Эстонии?

R:Я скажу= так, что сейчас мне= не нравится никакая партия в Эстонию. Меня больше интересует мир во= всем мире, экология, животные, ЛГБТ темы.

I: `возникало ли чувство, что мнение члена семьи влияет на ваше мнение?

R:(.) скорее да, я часто слышала у своих родителей и бабушки= что лучше центристской партии никого и нет. И как то =так привыкла= что всей семьей голосовали за одну партию((улыбается). Но сейчас как= то =я вообще от этого всего отошла и честно говоря на последних выборах даже не голосовала.

I: `было ли сложно из-за разных точек зрения обсуждать эстонскую внутреннюю политику?

R:надеюсь я правильно поняла вопрос(.) вот= смотрите родители мои **ВООБЩЕ НЕ ЗНАЮТ** эстонского и =работают на =такой работе =где он не нужен. Родители всегда негативно относились к эстонским реформам, я например обеими руками за= то= что школы сейчас перешли `на полное эстонское обучение. Когда война началась, родители на любую тему реагировали негативно. Я= бы честно призналась= если =все=это анонимно, мои родители живут душой в России. Отец с Урала мать с Тульской области, обратно= они не =уехали только потому =что привыкли к работе и жизни в Эстонии.

I: `изменилась ли частота обсуждения политики в обществе, в семье после событий на Украине?

R:ДА КОНЕЧНО, раньше политики было вообще= в= разговоре мало. На работе особо на= эту тему не говорим.

I: `как вы относитесь в тому, что в поддержку Украине было сделано много пожертвований?

R:Положительно.

I: `поясните, почему положительно?

R:(.) самое главное= чтобы люди получали помощь и смогли выиграть в =этой войне. Если сейчас Россия своего добьется, то кто= нас убережет от всего этого? (.) Я например не= хочу уезжать из Эстонии, здесь моя= семья и жизнь, но =если Россия выигрывает= я =уеду отсюда, потому= что я боюсь. >...<

I: `что вы думаете о России?

R: `сложно что= то сказать, страна ведет страшную войну =и= она опасна.

I: `смотрите ли вы Российские каналы? смотрите ли вы Эстонские каналы?

R:(.) каналы в плане телевидения?

I: `любые каналы, которые передают вам российские новости.

R:нет= российскими новостями не =интересуюсь, раньше смотрела в YouTube видео= с Алексеем Навальным= когда он был популярен. >...<

I: `согласитесь ли вы с мнением, что Украина сейчас воюет за всю Европу?

R:Да= согласна =ОНА ВОЮЕТ ЗА ВЕСЬ МИР и обязательно должна победить

I: `сталкивались ли вы с притеснением в Эстонии?

R: (.) честно= говоря не припомню, но скажу =так= что чаще родители говори о =том= что русских в эстонии не любят.

I: `имея ту информацию о которой вы осведомлены на сегодняшний день, как вы считаете двигаемся ли мы в правильную сторону в эстонской политике?

R:я= думаю, что =да, я надеюсь на это.

Intervjuu 6 Ljudmillaga 26.12.2022, 33 minutit ja 47 sekundit

I: `Добрый день Людмила, в моих правах отметить, что интервью записывается. Запись я буду использовать исключительно в своей дипломной работе и ваши данные останутся анонимными. Назовите ваш возраст и город проживания.

R:мне 64 года и я из города Нарва.

I: `Хорошо, кто вы по национальности?

R: Я РУССКАЯ.

I: `а кем вы себя считаете русской или эстонкой?

R:РУССКОЙ конечно, а кем= я еще могу быть?

I: `можете ли вы сказать, что вы патриот Эстонии?

R: ну в= целом мне нравится жить в Эстонии, но патриотом не назовусь (.)языка я не= знаю.

I: `какой ваш основной источник информации?

R: новости, читаю и смотрю все через интернет.

I: `какие каналы предпочитали смотреть?

R:(.)каналы русские перестали показывать и= я ищу все через интернет(.) ну там нтв, россия еще= слушаю передачи через YouTube.

I: `например какие?

R:ну Соловьев= *Live* иногда слушаю.

I: `как изменились ваши отношения с вашей внучкой Алиной после вторжения России на Украину?

R: ой(.)((осмотрелась)) ну =я как= то= бы не хотела сильно вдаваться в подробности наших отношений.

I: `я понимаю, тема острая, но все= же расскажите как изменились ваши отношения?

R:ну сейчас= то все стало лучше(.) мы с Алиночкой несколько раз ссорились на эту тему и честно говоря полгода где= то не общались только по праздникам созванивались. Но потом как= то все= само встало на круги своя. Мы просто перестали поднимать тему войны. Я приняла то= что молодежь сейчас запрограммирована по системе и бессмысленно им что=то объяснять.

I: `расскажите свою точку зрения, что же происходит на Украине сейчас?

R: (.)там бардак и не =разбериха, их президент ((имеет ввиду Зеленского)) не= смог справиться со страной(.) а еще эта Америка начала пути к России прокладывать (.)вот =так и получается ЧТО СЕЙЧАС РОССИЯ СНОВА пошла спасать в очередной раз страну жертвуя своими людьми.

I: `изменилась ли ваша точка зрения относительно политики от того что было раньше, допустим в 2020 году?

R:да вообще за последние года в мире происходит какой то ужас.

I:а именно?

R:НУ ТО этот коронавирус теперь война, постоянно какие= то проблемы, цены растут >...<

I: что вы думаете о ведении политики в Эстонии?

R: я= вообще не понимаю кто этих клоунов в =правительство выбирает. Наша Эстония лезет везде куда не= надо. ДАЖЕ УЖЕ У ДЕТЕЙ НЕ СТЫДЯТСЯ ДЕНЬГИ ОТБИРАТЬ.>...<

I: было ли сложно из-за разных точек зрения обсуждать эстонскую внутреннюю политику?

R:на =работе вообще не возможно было с =людьми общаться у =всех свое мнение это= то конечно понятно, но= я свое окружение сто= раз пересмотрела.

I: изменилась ли частота обсуждения политики в обществе, в семье после событий на Украине?

R: О ЕЩЕ КАК, но сейчас темы войны обсуждается все меньше= и= меньше, знаете =я думаю все= уже так устали от= этого.

I: как вы относитесь в тому, что в поддержку Украине было сделано много жертвований?

R:ну помогать конечно надо, но= там скорее все пошло на= то чтобы продлить войну. Не знаю(0,3) скорее не поддерживаю.

I: что вы думаете о России?

R: Россия большая и сильная страна(.) я= считаю что ее злить не =стоит, с ней нужно дружить ВСЕ ТАКИ СОСЕДИ.

I: смотрите ли вы Российские каналы?

R:да конечно, по интернету.

I: эстонские каналы?

R:нет.

I: смотрите ли вы зарубежные каналы?

R:нет.

I: согласитесь ли вы с мнением, что Украина сейчас воюет за всю Европу?

R: Нет= не соглашусь.

I: а как вы думаете за кого она воюет?

R: ну= а причем тут Европа и Украина? Там вообще черти= что происходит(.) и никогда она в НАТО не попадет, Россия не= даст этому случиться. ОНИ НЕ МОГУТ В СВОЕЙ СТРАНЕ разобратся куда им еще в Евросоюз.

I: сталкивались ли вы с притеснением в Эстонии?

R: да=было несколько случаев, но я думаю это ничего удивительного (.)меня обвиняли в незнании языка и что если я =хочу говорить по=русски то должна ехать в Россию.

I: имея ту информацию о которой вы осведомлены на сегодняшний день, как вы считаете двигаемся ли мы в правильную сторону в эстонской политике?

R: трудно что то сказать, мне кажется все сейчас делается не правильно.

I: Можете объяснить?

R: цены поднялись, жизнь подорожала и= я никакого светлого будущего пока не= вижу да уже и= не увижу наверное возраст то какой((смеется)).

Intervjuu 7 Vladislaviga 12.02.2023, 43 minutit ja 9 sekundit

I: Добрый день Владислав, моих правах отметить, что интервью записывается. Запись я буду использовать исключительно в своей дипломной работе и ваши данные останутся анонимными. Назовите ваш возраст и город проживания.

R: мне 33 года я из города Таллинн.

I: Хорошо, кто вы по национальности?

R: русскоговорящий эстонец, я =здесь родился и= всю жизнь здесь живу.

I: можете ли вы сказать, что вы патриот Эстонии?

R: да, я отдал честь стране= служил в армии.

I: какой ваш основной источник информации?

R: интернет (.) конкретно за политикой сильно не =слежу.

I: как изменились ваши отношения с вашей матерью Еленой после вторжения России на Украину?

R: (0,4) с= родителями сильно не= изменились отношения. Скажу= так мы стараемся не поднимать эту тему потому= что лишний раз разделять семью из= за политики это= не правильно.

I: расскажите свою точку зрения, что же происходит на Украине сейчас?

R: то= что Россия вторглась на территорию Украины это= неправильно. (.) Однако с другой стороны Америка то =же очень давно провоцировала Россию тем= что грозились поставить свои базы. Это все запланированная игра политиков.

I: изменилась ли ваша точка зрения относительно политики от того что было раньше, допустим в 2020 году?

R: очень= интересно наблюдать= как люди играют на политической арене. В Эстонии у нас как= то =все =не= сильно заметно, у нас либо закрывают эстонскую школу либо переносят танк. Меня больше интересует то= как федеральные резервы повлияли на инфляцию.>...<

I: что вы думаете о ведении политики в Эстонии?

R: (0,5) к= сожалению= мы из= раза=в =раз(.) разочаровывается в кандидатах которых мы выбираем, но =все= же возможно следующий кандидат приведет нас к эстонской мечте. Но = на сегодняшний день безумный рост цен это плохой показатель.
>...<

I: возникало ли чувство, что мнение члена семьи влияет на ваше мнение?

R:(.) в= раннем возрасте я придерживался может мнения старших, сейчас я все= таки сам могу видеть кто =что делает для города и страны.

I: было ли сложно из-за разных точек зрения обсуждать эстонскую внутреннюю политику?

R:a =ее не с= кем обсуждать. Мы не поднимаем тему войны потому= что ранее успели сцепиться из= за разных мнений. А эстонская политика в =принципе сейчас ничем= не выделяется.

>...<

I: изменилась ли частота обсуждения политики в обществе, в семье после событий на Украине?

R:(0,5) нет не= изменилась. Скорее стали больше обсуждать беженцев.

I: как вы относитесь в тому, что в поддержку Украине было сделано много жертвований?

R:если =мы говорим о медикаментах это прекрасно, если мы говорим об =оружии это подбадривает войну. Да нужно дать отпор, но =это войну не закончит.

I: что вы думаете о России?

R:мне = кажется Россия пытается занять(.) если не = доминирующую, то хотя бы лидирующую позицию в = мировой политике.

I: смотрите ли вы Российские каналы?

R:нет, я вообще никакие каналы не смотрю только новости из интернета.

I: какие каналы вы предпочитаете смотреть?

R:финансовые, такие = как Finance, Bloomberg, Yahoo.

I: согласитесь ли вы с мнением, что Украина сейчас воюет за всю Европу?

R: (.) интересный и сложный вопрос. Если брать Европу как одно= целое. Россия вторглась на территорию Украины, которая еще не= была на рассмотре вхождения в НАТО. По человечески да= она ((Украина)) отдувается сейчас за= всех. Хотя опять= же =если= у России нету в планах захватывать другие страны то= в= таком случае она((Украина)) воюет за себя.

I: сталкивались ли вы с притеснением в Эстонии?

R: (.) нет никогда не= сталкивался я =думаю, что= это больше общественная тема, которая хороша для предвыборных кампаний.

I: имея ту информацию о которой вы осведомлены на сегодняшний день, как вы считаете двигаемся ли мы в правильную сторону в эстонской политике?

R: у= нас дорожает жизнь, эстонский язык преподают на= низком уровне, нас= ждет совсем не светлое будущее. Молодые продолжают уезжать и население будет стареть.

Intervjuu 8 Jelenaga 08.03.2023, 19 minutit ja 6 sekundit

I: `Добрый день Елена в, моих правах отметить, что интервью записывается. Запись я буду использовать исключительно в своей дипломной работе и ваши данные останутся анонимными. Назовите ваш возраст и город проживания.

R: ` мне 63 года я из города Таллинн.

I: ` Хорошо, кто вы по национальности?

R:русская. Я не= могу себя считать эстонкой я не знаю эстонского языка.

I: `можете ли вы сказать, что вы патриот Эстонии?

R:(.)в= некотором роде да(.) особенно приятны достижения страны в спорте.

I: `какой ваш основной источник информации?

R: новости смотрю по= телевизору, раньше в =социальных сетях читала, а= сейчас там врут все, там смотреть вообще ничего не= надо. Раньше еще читала Delfi, каждое утро начиналось с новостей, но сейчас мне= не= нравится эстонская позиция. Навязывают мнение у= них одна правда.

I: `как изменились ваши отношения с вашим сыном Владиславом после вторжения России на Украину?

R:вообще нет.

I: `как разные мнения по поводу вторжения России в суверенную, то есть в независимую страну повлияли в общем на отношения в семье?

R:МЫ ТЕМУ ВОЙНЫ не поднимаем, одного большого конфликта хватило что =бы больше в= это не= лезть. Я конечно против войны и за= мир, но считаю что Россия в данном случае права.

I: `расскажите свою точку зрения, что же происходит на Украине сейчас?

R:(.) я там не была (.) и боюсь ехать, вдруг санитаркой заберут ((смеется)) ЛАДНО `да= что там происходит, бардак, аферы с оружием, президент у них наркоман, сумасшедшая коррупция. Америка сейчас зарабатывает на Украине. Как говорится кому война кому мать= родна, всегда кому= то это= все выгодно.

I: `изменилась ли ваша точка зрения относительно политики от того что было раньше, допустим в 2020 году?

R: я =так сильно за политикой не= следила. Просто все стало хуже, беженцев сколько понаехало.>...<

I: `что вы думаете о ведении политики в Эстонии?

R: `в Эстонии я =так предполагаю= что правительство просто нарывается чтобы= здесь развести войну, провоцируют.

I: `возникало ли чувство, что мнение члена семьи влияет на ваше мнение?

R:нет.

I: `было ли сложно из-за разных точек зрения обсуждать эстонскую внутреннюю политику?

R: нет сложных ситуаций не=было. Доказывать ничего никому не= нужно все остаются при своем мнении. Сейчас эстонских политиков многие ругают даже= сами эстонцы. .>...<

I: изменилась ли частота обсуждения политики в обществе, в семье после событий на Украине?

R: ПРАКТИЧЕСКИ КАЖДЫЙ ДЕНЬ обсуждается тема войны.

I: как вы относитесь в тому, что в поддержку Украине было сделано много пожертвований?

R: плохо отношусь.

I: почему плохо относитесь?

R: ПОТОМУ ЧТО ИХ ЭТО ПОДБАДРИВАЕТ. Неизвестно куда идут эти деньги.

Единственное я =согласна пожертвовать тем кто с рюкзачком и детьми убежал.

I: что вы думаете о России?

R: россия родина =моя, я там родилась.

I: а в политическом плане?

R: есть такой лозунг: "Россия= вперед"

I: смотрите ли вы Российские каналы?

R: первый= канал, рент =тв, нтв =каналы.

I: эстонские каналы?

R: нет эстонские не= смотрю, только российские, через интернет.

I: смотрите ли вы зарубежные каналы?

R: нет.

I: согласитесь ли вы с мнением, что Украина сейчас воюет за всю Европу?

R: нет.

I: сталкивались ли вы с притеснением в Эстонии?

R: пока еще нет.

I: имея ту информацию о которой вы осведомлены на сегодняшний день, как вы считаете двигаемся ли мы в правильную сторону в эстонской политике?

R: мне кажется нужно больше обращать внимания на людей которые живут в Эстонии.

Intervjuu 9 Ivaniga 26.03.2023

Intervjuu Ivaniga 15.01.2023, 16 minutit ja 28 sekundit

I: Добрый день Иван в, моих правах отметить, что интервью записывается. Запись я буду использовать исключительно в своей дипломной работе и ваши данные останутся анонимными. Назовите ваш возраст и город проживания.

R: мне 34 и я из Таллинна.

I: Хорошо, кто вы по национальности?

R: по= национальности я русский, но считаю себя эстонцем, русскоговорящим эстонцем.

I: можете ли вы сказать, что вы патриот Эстонии?

R: нет ((смеется)).

I: какой ваш основной источник информации?

R: (.)Facebook (.) YouTube (.) в= малой степени телевидение и газета.

I: а новостные порталы такие как Postimees, Õhtuleht, Delfi?

R: Ой= НЕТ туда сейчас стараюсь совсем не= заходить не= переварить столько информации, без этих новостей спокойнее живется.

I: как изменились ваши отношения с вашим дедушкой Владимиром после вторжения России на Украину?

R: (.) ну скажем так, я его позицию знаю и даже не= стал поднимать эту тему, потому что зачем портить отношения. Конечно насмотрятся своих первых= каналов мозги промыты потом= и думай как с= ними разговаривать.

I: расскажите свою точку зрения, что же происходит на Украине сейчас?

R: ну плохо= там= все, очень жалко людей и пока всю страну не= *раздолбают* наверное не успокоятся.

I: ну и все же кто по вашему мнению виноват в войне?

R: ну Россия конечно, она все= это начала.

I: изменилась ли ваша точка зрения относительно политики от того что было раньше, допустим в 2020 году?

R: я особо в политику не лез никогда (.)пока меня лично что= то не касается я и не интересуюсь ничем из политики.

I: что вы думаете о ведении политики в Эстонии?

R: ((выдыхает)) тут даже не знаю как бы мягче сказать (.)думаю им надо своей головой думать(.)в = нашей Эстонии уже ничего своего не= осталось только вода своя. >...< Только с людей деньги и тянут. >...<

I: возникало ли чувство, что мнение члена семьи влияет на ваше мнение?

R: нет.

I: было ли сложно из-за разных точек зрения обсуждать эстонскую внутреннюю политику?

R: я= знаю, что мои родственники, а= это и родители и дедушка с бабушкой(.) это люди с другим мнением и = я просто не= поднимаю с ними эту тему и не поддерживаю разговор особенно= если они говорят о войне и о том, какой Путин молодец что всех спасает.

I: изменилась ли частота обсуждения политики в обществе, в семье после событий на Украине?

R: ДА КОНЕЧНО =конечно на= сто процентов (.) наблевшее это и война и налоги.

I: как вы относитесь к тому, что в поддержку Украине было сделано много пожертвований?

R: ну = классно и здорово, но = я думаю все =это не = так просто делается. Надеюсь Эстония не = сгруппилась и за помощь потребовала тоже что нибудь от Украины((улыбается)).

I: а если это касается оружия?

R: да= не= знаю хорошо= ли =это убивать нашим оружием людей(.) и насколько я= знаю ((смеется))НАШЕ ОРУЖИЕ очень старое и скорее они((Эстония)) его просто свыкидывают что бы избавиться >...<

I: что вы думаете о России?

R: (.) ну это не= моя Родина, (.) особо как= то= незнаю (.) агрессор= большая страшная страна. Никакого ощущения родины к ней нет.

I: согласитесь ли вы с мнением, что Украина сейчас воюет за всю Европу?

R: ну Украина это= не НАТО, она просто между двух огней. Можно согласиться может отчасти. >...<

I: сталкивались ли вы с притеснением в Эстонии?

R: (.) да= конечно >...<

I: имея ту информацию о которой вы осведомлены на сегодняшний день, как вы считаете двигаемся ли мы в правильную сторону в эстонской политике?

R: я =думаю= мы летим куда то в= бок. На месте не стоим и не двигаемся. Я бы сказал стагнация.

Intervjuu 10 Vladimiriga 28.03.2023, 47 minutit ja 15 sekundit

I: Добрый день Владимир в, моих правах отметить, что интервью записывается. Запись я буду использовать исключительно в своей дипломной работе и ваши данные останутся анонимными. Назовите ваш возраст и город проживания.

R: так= ну мне уже (.) 73 стукнуло, приехал я из Москвы, сейчас живу в Маарду.

I: Хорошо, кто вы по национальности?

R: русский, а еще я из России.

I: можете ли вы сказать, что вы патриот Эстонии?

R: ((смеется)) патриот ли я? (.) ну не сказал бы.

I: какой ваш основной источник информации?

R: да вот телевизор раньше смотрел, газеты читал, сейчас зрение уже такое что не почитать, шрифт мелкий>...<. Видео на *YouTube* смотрю.

I: какие каналы предпочитали смотреть?

R: да все что= там крутили раньше. Первый канал, дом= кино, рент=тв.

I: как изменились ваши отношения с вашим внуком Иваном после вторжения России на Украину?

R: (.) да= никак, я не= заметил что война как= то повлияла на отношения, а почему они должны были испортиться?

I: расскажите свою точку зрения, что же происходит на Украине сейчас?

R: (.) там 8 лет шел геноцид и сейчас наконец= то Россия взялась за дело и наладит все дела. >...< Если= бы Россия не вмешалась то НАТО угрожало бы России. Тем более там= же =свои= своих= бьют>...<

I: ну и все же кто по вашему мнению виноват в войне?

R: Америка.

I: изменилась ли ваша точка зрения относительно политики от того что было раньше, допустим в 2020 году?

R: я не следил за ней так сильно.

I: что вы думаете о ведении политики в Эстонии?

R: (0,5) плохо все (.) загоняют людей (.) безработица большая, беженцев много, еще и= со своими санкциями на медведя ((имеет ввиду Россию) лают.

I: возникало ли чувство, что мнение члена семьи влияет на ваше мнение?

R: нет не замечал.

I: было ли сложно из-за разных точек зрения обсуждать эстонскую внутреннюю политику?

R: я мало с= кем о политике общаюсь (.) А ТЕ КТО СЧИТАЮТ ИНАЧЕ вообще не =в= моем кругу общения.

I: изменилась ли частота обсуждения политики в обществе, в семье после событий на Украине?

R: ну мне кажется что да, я= не измерял ((смеется)) но= на улице даже слышу как все об этом говорят.

I: как вы относитесь в тому, что в поддержку Украине было сделано много пожертвований?

R: какие жертвования?

I: медикаменты и оружие например.

R: ой= нет оружие давать это глупо и бессмысленно Россия все= равно больше и сильнее. ((выдыхает)) Вообще это глупо и только продлевает войну (.) Но тут Америке есть выгода как= никак.

I: что вы думаете о России?

R: (.) родина= моя. Неприятно слышать сейчас как все= ее грязью поливают и на правду глаза закрывают. Вообще не понимаю как= все так историю забыли. Россия всегда была той страной которая придет на помощь, а то= что сейчас говорят это все ложь. т>...< ((далее идет длинное перечисление поступков России)).

I: смотрите ли вы Российские каналы?

R: я смотрел раньше, но сейчас же не работает, даже через интернет. Но= на YouTube в записи можно что= то еще найти (.) Соловьева ((респондент имеет в виду известного пропагандиста)) иногда слушаю, человек очень умные мысли говорит.

I: эстонские каналы?

R: нет, эстонские не смотрю.

I: смотрите ли вы зарубежные каналы?

R: нет.

I: согласитесь ли вы с мнением, что Украина сейчас воюет за всю Европу?

R: (.) за Америку она воюет. Точнее я= бы =сказал Америка использует Украину так= как ей выгодно.

I: сталкивались ли вы с притеснением в Эстонии?

R: (.) нет, не= помню такого.

I: имея ту информацию о которой вы осведомлены на сегодняшний день, как вы считаете двигаемся ли мы в правильную сторону в эстонской политике?

R: то= что в Эстонии сейчас происходит сложно назвать правильным. КАК=БЫ ОНИ НЕ НАРВАЛИСЬ на проблемы со своими санкциями против России (.) я когда в России последний раз был, то народ в Питере говорил, что= и до Эстонии хочет она ((Россия)) прийти в свое время.